
**Slovník odborných termínů
psychologického poradenství
a speciální pedagogiky**

PhDr. Antonín Mezera

Praha 1997

A

ABASIE

- neschopnost chodit

ABERACE

- odchylka funkce nebo tvaru od normálního stavu

ABSENCE

- malý epileptický záchvat (petit mal)
- nepřítomnost

ABSTRAKCE

- myšlenkový proces vymezení podstatných znaků nebo vlastností od znaků a vlastností nepodstatných,
- schopnost zevšeobecňování nebo tvorby obecných pojmů (generalizace)

ABSTRAKTNÍ

- nenázorný, pomyslný

ABREAKCE

- jedna z forem relaxačního uvolnění vnitřního psychického napětí (např. uměleckým projevem)

ABSTINENCE

- zdrženlivost

ABSTINENČNÍ INDOKTRINACE

- psychagogický léčebný postup, kterým se snažíme klienta poučit a přesvědčit, že je pro něho nezbytná trvalá abstinence od jakýchkoliv látek s psychotropním účinkem (kouření, alkohol, drogy)

ABÚLIE

- slabost vůle, nedostatek vnitřní energie, nerozhodnost, lhostejnost

ABÚZUS

- nadměrné užívání (např. alkoholu, drogových látek), zneužívání (mis-úzus)

ADAPTACE

- přizpůsobení

ADAPTABILITA

- schopnost přizpůsobení změně podmínek

ADEKVÁTNÍ

- přiměřený, shodný, vhodný

ADJUSTACE

- sociální přizpůsobení skupině

ADOLESCENCE

- dospívání, vývojové období mezi pubertou a dospělostí

ADYNAMIE

- slabost, nestálost, ztráta energie

AEROFAGIE

- polykání vzduchu jako neurotický příznak

AFAGIE

- neschopnost polykat

AFÁZIE

- přechodná nebo trvalá porucha činnosti určitých mozkových center projevující se neschopností rozumět mluvené nebo psané řeči (sensorická afázie) nebo neschopností hovořit a psát / motorická afázie (viz fatická dysfunkce)

AFEKT

- prudce probíhající a výrazně emotivní reakce spojená s oslabením nebo ztrátou volní (rozumové) kontroly chování a jednání (např. rozčilení, vztek, strach, hněv, podráždění aj.)

AFEKTIVNÍ LABILITA

- výrazná nestálost v citových projevech projevující se častou změnou nálad

AFILIACE

- potřeba citového kontaktu s druhými lidmi,
- potřeba být jimi emočně přijímán a kladně hodnocen

AFONIE

- ztráta zvučnosti hlasu, neschopnost hlasového projevu

AFUNKCE

- neschopnost činnosti

AGENS

- činitel

AGITOVANOST

- neklid, silné rozrušení, provázené často zvýšenou pohybovou aktivitou bez jasného cíle

AGITOVANÝ

- neklidný, rozrušený

AGNÓZIE

- patologicky získaná porucha vnímání, poznávacích / gnostických činností, kdy postižený není schopen rozpoznávat jednotlivé běžné předměty, zvuky (na rozdíl od vývojové formy - dysgnózie - kde se nejedná o ztrátu schopností již dříve nabytých, ale o nedostatečný rozvoj)

AGORAFOBIE

- nutkavý strach z velkého prostoru nebo velkého davu lidí

AGRAFIE

- neschopnost písemného projevu

AGRAMATISMUS

- porucha mluvnické/gramatické stránky řeči

AGRAVACE

- zveličování skutečně existujících obtíží a předstírání horších příznaků, než kterými klient skutečně trpí

AGRESIVITA

- tendence, vlastnost nebo způsob chování vyznačující se útočným zaměřením vůči objektu: (a) brachiální / fyzická, (b) verbální / slovní

AGRYPNIE

- nespavost

AHA-EFEKT (AHA-ERLEBNIS)

- zážitek náhlého uvědomění si řešení problému nebo problémové situace

ACHROMATISMUS

- barvoslepost (postižený vidí vše šedivě)

AICHMOFOBIE

- nutkavý strach z ostrých předmětů

AKALKULIE

- neschopnost základních početních úkonů a operací

AKCENT

- důraz

AKCENTOVANÁ OSOBNOST

- osobnost odlišná od standardní osobnosti - je ještě v mezích normy, ale tvoří přechod k osobnosti patické (angl. borderline personality)

AKCEPTACE

- přijímání, kladný vztah (např. k dítěti)

AKCIDENTÁLNÍ

- vedlejší, náhradní, příležitostný, náhodný

AKINESA

- neschopnost pohybu

AKLIMATIZACE

- přizpůsobení se novému prostředí

AKOASMA

- jednoduchá halucinace, halucinovaný vjem nebo přelud (např. neartikulovaný zvuk, zvonění, aj.)

AKROCYANOSA

- promodralost rukou a nohou

AKULTURACE

- vrůstání, integrace jedince do kulturního společenství

AKUMULACE

- hromadění

AKUTNÍ

- prudký, naléhavý, rychle probíhající

AKUZIE

- vada nebo porucha sluchu vzniklá orgánovými změnami v oblasti sluchového analyzátoru (hypakuzie - snížení sluchu/ nedoslýchavost, anakuzie - ztráta sluchu/hluchota, dysakuzie - deformace sluchu, hyperakuzie - patologické zvýšení sluchu)

ALÁLIE

- vývojová nemluvnost dítěte (viz dysfázie)

ALERGIE

- přecitlivělost organismu vůči určité látce, silná imunitivní reakce

ALEXIE

- neschopnost číst

ALG-

- kořen řec.slova - algos / bolest

ALGOLAGNIE

- radost z bolesti vlastní nebo způsobené druhým lidem

ALGORITMUS

- postup obsahující konečný počet vhodných elementárních úkonů, které slouží k dosažení určitého cíle

ALIMENTAČNÍ

- vyživovací

ALLO-

- z kořene řec. slova - allos / jiný

ALLOCENTRISMUS

- vývoj jedince od důrazu na sebe k důrazu na jiné

ALLOPSYCHICKÁ ORIENTACE

- míra správnosti dat uváděných o čase, místě a situaci

ALTERACE

- porucha, poškození

ALTRUISMUS

- nesobecká láska k ostatním lidem

ALTRUISTA

- nesobecký člověk

AMAURÓZA

- chorobná ztráta citu pro světlo, nevidomost, slepota

AMBICE

- ctižádostivý nárok jedince, úsilí vyniknout, uplatnit se, snaživost

AMBIOPIE

- vada zraku projevující se dvojitým viděním

AMBIVALENCE

- současně protikladně prožívaný citový vztah k jedné osobě nebo věci (např. současně prožívaná sympatie a antipatie)

AMBLYOPIE

- tupozrakost, vada binokulárního vidění projevující se poruchou vnímání plastického a hloubkového obrazu (častá ve spojení se strabismem)

AMENCE

- porucha vědomí charakteristická úzkostnou bezradností, dezorientací, poruchami vnímání nebo projevy zmatenosti

AMNÉSIE

- porucha nebo ztráta paměti pod vlivem silného citového, psychického nebo traumatizujícího zážitku (afektogenní, psychogenní, pouřazová)

AMOK

- náhlé projevy agresivity, zuřivost vyvolané mimořádným vzrušením

AMUSIE

- nedostatek nebo ztráta hudebních schopností

ANALGESIE

- snížení nebo ztráta citlivosti na bolest

"ANÁLNÍ CHARAKTER"

- soubor osobnostních rysů (pořádkumilovnost, přesnost, šetrnost, lakomost, tvrdohlavost aj.), jehož pudový základ podle psychoanalytiků souvisí s vazbou libida (viz) na anální oblast, resp. na anální (řitní)
- druhé stádium vývoje dětské sexuality (po orální fázi)

ANALOGIE

- shoda, obdoba, podoba
- druh úsudku o podobnosti dvou jevů na základě shody některých jejich vlastností

ANALÝZA

- myšlenkový postup/proces spočívající v rozložení poznávaného předmětu / jevu na jednotlivé části, jednodušší prvky s cílem vymezení podstatných znaků, pořádání, třídění dat do základních skupin

ANAMNÉZA

- (v lékařství, psychologii) zachycení životního průběhu vývoje člověka od početí po sledovanou současnost (jinak také předchorobí)
- soubor všech dat a údajů před onemocněním nebo problémovým stavem klienta, (a.osobní, rodinná, sociální, školní)
Psychologická anamnéza se soustřeďuje na zjištění vývoje jedince jako celku (osobní, rodinná, kariérová anamnéza)
Psychiatrická anamnéza se v analýze vývoje osobnosti klienta primárně soustřeďuje na patologické projevy a vývojové odchylky klienta

ANANKASMUS

- nutkavé jednání

ANÉMIE

- chudokrevnost

ANOMÁLIE

- odchylka od normálního stavu nebo vývoje klienta

ANOREXIE

- nechutenství

ANORMATIVNÍ CHOVÁNÍ

- chování nerespektující např.základní sociální normy dané skupiny, komunity nebo společnosti

ANOSMIE

- ztráta čichu

ANOSOGNOSIE

- neschopnost náhledu klienta na nenormálnost vlastního duševního nebo tělesného stavu

ANOTACE

- poznámka, krátký stručný a heslovitý záznam

ANTAGONICKÝ

- protikladný

ANTEROGRÁDNÍ AMNESIE

- ztráta paměti, vztahující se na období poté, co klient nabyt vědomí (např.po úrazu)

ANTI-

- lat. proti-

ANTIASTENICKÝ

- posilující, působící proti tělesné slabosti

ANTICIPACE

- předjímání jevů, které nastanou v následujícím období

ANTICIPAČNÍ SOCIALIZACE

- přejímání názorů, hodnot, norem takové nižší nebo vyšší statusové skupiny, do které ještě klient nepřísluší, ale ve které usiluje o členství

ANTITEZE

- protiklad, protikladný výrok

ANTONYMA

- slova opačného významu, a vytvářejí antonymické dvojice (den-noc, černý-bílý, mladý-starý, láska-nenávist, koupit-prodat, kladný-záporný)

ANTROPOFOBIE

- chorobná plachost, strach z lidí

ANXIOZITA

- úzkostnost jako trvalejší povahový rys, povahová základna pro nadměrně časté pocity nejistoty ohrožení, a tím i pro nadměrně časté úzkostné prožitky

APATIE

- netečnost, lhostejnost, nezájem

APERCEPCE

- úmyslné vnímání
- spontánní pozornost věnovaná nějakému objektu/předmětu na úkor jiných objektů/předmětů (např. u malých dětí)

APHRASIA VOLUNTARIA

- dobrovolná němota (srv. mutismus)

APO-

- řecky pryč, od, ze, pro, při

APOPLEXIE

- mozková mrtvice

APRAXIE

- neschopnost nebo neobratnost vykonávat účelné pohyby

APRAXIE MOTORICKÁ

- ztráta schopnosti vykonávat určité složité pohyby

APRIORNÍ

- předem (bez zkušenosti) daný a přijímaný

APROSEXIE

- nedostatek pozornosti, nesoustředěnost

ARTEFICIALISMUS

- závislost myšlení dítěte na vykonávané činnosti

ASFYXIE

- dušení se z nedostatku vzduchu (např. asfyxie perinatální - v průběhu protražovaného porodu)

ASOCIACE

- spoj, spojení nebo sdružení psychických obsahů, kdy vybavení jednoho zážitku ve vědomí má za následek vybavení zážitku druhého

ASOCIAČNÍ TECHNIKA

- explorační postup vyžadující, aby klient reagoval nebo odpovídal na předložené podněty tím, co ho okamžitě napadne, a.t. je v psychologii spojována také s technikou projekce (viz projekční technika)

ASPEKT

- stránka, hledisko, zřetel nějakého jevu

ASPIRACE

- úsilí, touha po něčem, nároky jedince či skupiny na dosažení určitých cílů,
- vdechnutí

ASPIRAČNÍ ÚROVEŇ

- úroveň budoucího výkonu ve známém úkolu, které se jedinec, jenž zná úroveň svého minulého výkonu v tomto úkolu, rozhodne dosáhnout, snaha po dosažení úspěšnosti v určité oblasti činnosti

ASTASIE

- neschopnost stát

ASTENIE

- slabost, malátnost

ASTENIK

- hraniční případ leptosomního (štíhlého) Kretschmerova typu, hubený, štíhlý, s dlouhým a plochým hrudníkem a úzkou hlavou, náchylný k extrémům, citlivý, zdánlivě chladný, ale výbušný a bez duševní rovno- váhy, egocentrický, se smyslem pro umění, abstrakční vědy, méně prakticky zaměřený

ASTHMA BRONCHIALE

- záducha

ASTIGMATISMUS

- refrakční oční vada způsobená nepravidelným zakřivením rohovky nebo čočky s nepřesným obrazem pozorovaného objektu na sítnici

ASYNCHRONNÍ

- nesouběžný

ATAKA

- útok, napadení, prudký záchvat choroby

ATAXIE

- nesoulad pohybů, porucha hybnosti

ATLETIK

- Kretschmerův somatický typ, širokoramenný, s vyvinutou kostrou a charakteristicky vyvinutým svalstvem ramen a dolních končetin, povahově bezohledný, energický, výbojný egoista, s tvrdou vůlí a silným pudem k činnostem

ATONIE

- ochablost, snížení normálního svalového napětí

ATROFIE

- zmenšování funkce nebo orgánu živého jedince

ATYMIE

- trdnomyslnost

AUDIOMETRIE SLOVNÍ

- obvyklá zkouška sluchu za pomoci standardizovaných vzorků řeči (hlasitých i šeptaných)

AUDIOMUTITAS

- sluchoněmota, starší termín pro označení nemluvnosti dítěte, dítě, které má dostačující sluch i rozumové schopnosti, nezačíná mluvit ani po 3. roce života

AUDITIVNÍ

- sluchový

AUTENTICKÝ

- hodnověrný, pravý, původní

AUTISTICKÉ CHOVÁNÍ

- neschopnost navázání kontaktu s ostatními lidmi, netečnost k projevům ostatních, odmítání spolupráce při výuce, neschopnost uvědomit si reálné nebezpečí, odmítání změny v navyklé rutině a úzkost ze změny, obtíže při verbální (slovní) i neverbální komunikaci, echolálie, odmítání tělesného kontaktu, nepřiměřený smích nebo záchvaty zuřivosti, pohybová hyperaktivita a instabilita, zvláštní bizardní pohyby,
- záliba v neobvyklých předmětech, v točení se, v rytmických pohybech, ve stejnosti a stále se opakujících činnostech, vyhýbání se pohledu do očí, celková uzavřenost a samotářství (pokud se vyskytuje alespoň polovina příznaků, hovoří se o autistické poruše)

AUTISTICKÉ MYŠLENÍ

- myšlenky volně unášené fantazií bez ohledu k reálné skutečnosti a vlastní zkušenosti klienta

AUTISTICKÝ

- v myšlení stále soustředěný na sebe sama, snivý

AUTISMUS (též Kannerův syndrom)

- pervazivní vývojová porucha intelektu projevující se zhoršením vzájemných sociálních interakcí, způsobu komunikace a omezeným, stereotypně se opakujícím repertoárem zájmů a aktivit, která se projeví u 4 - 5 z 10 tis. narozených dětí v prvých třech letech života jejich života.

AUTOAGRESIVITA

- agresivní (útočné) projevy zaměřené na vlastní osobu

AUTOAKUSACE

- sebeobviňování

AUTOFONIE

- odcizené vnímání vlastního hlasu

AUTOMATISMUS

- neúčelné, samovolné a bezděčné jednání nekontrolované vůlí
- stereotypní pohyb, který si klient neuvědomuje

AUTOMUTILACE

- sebetrýznění, sebemrzačení

AUTOPSYCHICKÁ ORIENTACE

- míra správnosti uvádění dat o sobě samém

AUTOKRATICKÉ / AUTORITATIVNÍ VEDENÍ

- dominantní řízení a usměrňování skupinové dynamiky jedinou osobou, která bez ohledu na názory ostatních členů skupiny ovlivňuje, řídí a hodnotí činnost skupiny jako celku

AUTOSKOPICKÁ HALUCINACE

- klient vidí sebe, svého dvojníka

AUTOSTEREOTYP

- představy a často neobjektivní mínění, které mají jedinci a skupiny o sobě samých

AVANTURISMUS

- dobrodružné počínání a jednání

AVERZE

- nepříjemný pocit, odpor vůči něčemu

AVIZOVAT

- oznamovat dopředu

B

BACILOFOBIE

- strach z mikrobů

BAGATELIZACE

- zlehčování, zmenšování, oslabování reaktivního emočního stavu

BALBUTIES

- neurotická koktavost, spastická koordinační neuróza v oblasti mluvní koordinace (též spastická dysfémie)

BENEVOLENTNÍ

- svolný, povolný, shovívavý

BENIGNÍ

- nezhojný

BILANCE

- hodnocení, účtování

BILATERÁLNÍ

- oboustranný, dvoustranný

BINOKULÁRNÍ VIDĚNÍ

- vidění oběma očima (prostorové vidění)

BOVARYSMUS

- klient se cítí být jiným než ve skutečnosti je

BRADY-

- z řec. bradys - pomalý, zdlouhavý, lenivý

BRADYPSYCHISMUS

- zpomalené myšlení nebo jeho útlum, pomalá duševní aktivita

BRAINSTORMING

- metoda tvůrčího myšlení založená na uvolnění fantazie a nekonvenčního myšlení

BULIMIE

- chorobný hlad, chorobně zvýšená potřeba jídla

C

CAN

- iniciály angl. termínu "child abuse and neglect" - týrané a zneužívané dítě

CASE STUDY

- případová studie, kasuistika

CEFALALGIE

- bolesti hlavy neurotické povahy zejména u osob se zvýšenou tendencí k svědomitosti a úzkostným projevům

CEPHALO-

- z řec. kefalé - hlava

CEREBRÁLNÍ

- mozkový

CEREBROSPINÁLNÍ

- mozkomíšní

CIT

- prožívání bezprostředního vztahu k různým předmětům, jevům, lidem, sobě samému a duševním zážitkům

CIT ASTENICKÝ

- pasivní cit projevující se negativním působením na činnost

COMMOTIO CEREBRI

- otřes mozku

CON-

- lat. spolu

CONDITIO SINE QUA NON

- podmínka, bez které je daná věc nemožná

CONTUSIO CEREBRI

- zhmoždění mozku

COPROLALIE

- tendence vyslovovat obscénní/nestoudná/vulgární slova

COPROPHAGIE

- pojídání stolice

CORTEX

- kůra

CYKLOFRENNÍ PSYCHÓZA

- maniodepresivní duševní onemocnění (také maniomelancholie)
- střídání fází chorobně rozjařené a patologicky smutné nálady

CYKLOIDIE

- sklon ke střídání nepřiměřené aktivity, vzrušení, veselí s nepřiměřeně smutnou náladou, sebevražednými myšlenkami a apatií

CYKLOTYMIE

- psychický stav, vyznačující se sklonem k alternativním náladám od bujaré veselosti, živosti k vážnosti až k mírné depresi
- osobnostní tendence ke snadné změně nálad a přechodu z nadšení do stavů stísněnosti

D

DALTONISMUS

- částečná nebo úplná barvoslepost s nejčastější záměnou červené a zelené barvy

DE-

- lat. ze, od, se

DEBILITA

- lehká forma slabomyslnosti, starší označení lehké mentální retardace odpovídající v termínech klasického IQ pásma 50 - 70 bodů, mentální výkonnost je zhruba o čtvrtinu až polovinu nižší a v závěru svého intelektového vývoje dosahuje jedinec úrovně dětí mladšího školního věku

DEBILITA SOCIÁLNÍ

- sociální deprivací podmíněná snížená úroveň sociálních schopností klienta

DECENTNÍ

- slušný, jemný, nevtíravý

DECIL

- statistická hodnota, která je získána členěním všech skóre sledovaného vzorku osob na deset stejných částí (první decil odpovídá 10. percentilu, devátý decil koresponduje s 90. percentilem atd.)

DECUBITUS

- proleženina

DEDUKCE

- usuzování, schopnost usuzovat a vyvozovat závěry z obecného na zvláštní (velký počet testů inteligence je sycen tímto Thurstonovým faktorem D)

DEDUKTIVNÍ UČENÍ

- učení založené na deduktivním myšlení, vyvozování konkrétních poznatků z obecných principů, premis a závěrů (opak induktivního učení)

DEFEKT

- vada, chybění nebo nedostatek některého orgánu nebo jeho části (orgánové pojetí d.), etiologií orgánového defektu je: vývojová vada, nemoc nebo úraz,
- relativně stálá porucha či poškození orgánové funkce, popř. porucha v celkových funkcích organismu, aniž by původně orgán nebo orgánový systém byl tkáňově porušen (funkční pojetí d.) a kam lze řadit i orgánové neurózy, psychoneurózy a porucha chování, etiologií funkčních defektů jsou poruchy v sociálních vztazích individua (Sovák, 1972)

DEFEKTIVITA

- porucha celistvosti jedince či porucha vztahů ke společnosti (k výchově, vzdělání a k práci - Sovák, 1972)

DEFEKTOLOGIE

- nauka, která zkoumá příčiny, tj. za jakých okolností se člověk stává defektním, změny v oblasti somatické, psychické a sociální, tj. jak se jeho postižení promítá do struktury jeho osobnosti, možnosti a metody nápravné, výchovné a popř. preventivní péče (Sovák, 1972)

DEFINICE

- přesné vymezení významu, tj. obsahu a rozsahu pojmu

DEFICIT

- úbytek, ztráta, nedostatek něčeho (d. psychický, sensorický aj.)
- reverzibilní, dočasný nedostatek (též difícilita)

DEFORMITA

- znetvoření

DEGENERACE

- vývojový ústup, odklon, tělesný nebo duševní úpadek

DEGRADACE

- snížení, zbavení významu, hodnoty, ocenění, postavení /statutu (např. hluboké snížení úrovně osobnosti)

DEGRES

- pokles

DEKOMPENZACE

- opětovný návrat poruchy nebo deviace, které se mezitím podařilo odstranit

DEKONCENTRACE

- nesoustředěnost, neschopnost soustředit se

DEKURS

- popis, záznam průběhu nemoci

DELINKVENCE

- soubor asociálních projevů, které jsou v rozporu se společenskými, sociálními nebo právními normami
- (též delikvence, difícilita)

DELIRIUM

- obluzené vědomí, ztráta orientace

DELIRIUM TREMENS

- alkoholická psychóza s obluzeným vědomím, zmateností, halucinacemi drobných zvířat

DEMENCE

- pokles nebo chorobný úbytek duševní činnosti získané a relativně trvalé snížení inteligence
- organicky podmíněné snížení osobnostní úrovně klienta

DEMENTIA PRAECOCISSIMA

- schizofrenie dětí

DEMENTIA PRAECOX

- starší Kraepelinovo označení pro ranou formu schizofrenie

DEMONSTRACE SUBMISE

- pokus o důkaz podřidivosti vůči nějaké osobě (např. tím, že člověk po konfliktu si "udobřuje" druhého partnera)

DEPERSONALIZACE

- stav sebeodcizení, ztráta nebo změněné vědomí o vlastní osobnosti, porucha vlastního "já"

DEPISTÁŽ

- předběžné vyšetřování, předvýzkum

DEPRAVACE

- mravní defektivita (např. tendence ke krádežím, prostituci aj.)

DEPRESE

- sklíčenost, skleslost, těžkomyslnost

DEPRESIVNÍ

- sklíčený, smutný, těžkomyslný

DEPRIVACE

- strádání, ochuzení o podněty citové, smyslové, prostorové, sociální aj.

DEPRIVACE PSYCHICKÁ

- psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dostatečně dlouhou dobu

DEPRIVAČNÍ SYNDROM

- souhrn příznaků/symptomů v chování klienta, které signalizují výskyt četných projevů deprivace/strádání

DEREALIZACE

- odvrát od skutečnosti, pocit neskutečnosti ve vztahu k okolí

DESENZIBILIZACE

- znecitlivění, odstranění přecitlivělosti vůči něčemu

DESINHIBICE

- odtlumení

DESINTEGRACE OSOBNOSTI

- narušení stability osobnosti či osobnostních rysů klienta v čase její odolnosti vůči vnějším vlivům

DESIRABILITA SOCIÁLNÍ

- stupeň souhlasu dávaného v dané společnosti nebo skupině určitému chování, míra sociální přijatelnosti daného typu chování

DESKRIPCE

- popis

DEPOTISMUS

- panovačnost, autoritativní způsob chování

DETERIORACE

- progresivní, postupné zhoršování funkce, získaný defekt

DETERMINACE

- určení, vymezení, podmíněnost

DETERMINANTA

- určující, usměrňující činitel nebo faktor

DETOXIKACE biologická

- "ostřízlivění" org.pacienta zamořeného drogou a jinými metabolity,
- detoxikace spočívá v důsledné abstinenci od látek s drogovým účinkem, pobyt v detoxikačním středisku je nejméně čtyřtýdenní až několikaměsíční

DĚTSKÁ OBRNA

- poliomyelitis anterior acuta - Heineova-Medinova nemoc
- prudké nakažlivé onemocnění způsobené virem s následkem obrny nejčastěji jednotlivé končetiny, břišního, zádového a trupového svalstva (o.chabá, periferní)

DEVALVACE

- znehodnocení

DEVIACE

- statistická odchylka od průměrné hodnoty (např.od průměru, normy aj.)
- odchylka, úchylka, odklon

DIADICKÝ VZTAH

- interpersonální vztah mezi dvěma lidmi

DIAGNÓZA

- přesné určení aktuálního somatického či psychické stavu klienta, které vymezuje určitý stupeň patologie
- Psychiatrická a psychologická diagnóza mají shodné rysy v tom, že jednotlivé projevy /symptomy začleňují do skupin a kategorií a současně umožňují určení vzniku a průběhu nemoci, rozdíly jsou patrné v: 1) cíleném zaměření, 2) metodologickém postupu a 3) odlišné strategii získávání informací

DIAGNÓZA DROGOVÉ ZÁVISLOSTI

- opírá se o tyto znaky: neodolatelná touha po přijímání a opatrování drogy, tendence k zvyšování dávek, psychosomatická závislost,
- je obtížně stanovitelná u perorálních drog(užívaných ústy) nebo drog přijímaných čicháním či kouřením, toxikologická vyšetření v počátečním stádiu abúzu p.d. jsou negativní

DIAGNOSTICKÝ TEST

- testový nástroj umožňující stanovení diagnózy, tj.vymezení specifických předností a nedostatků/deficitů klienta. Diagnostické výkonové testy jsou nejčastěji užívány v oblasti diagnostiky dovedností (např.gramatické, čtecí, matematické testy aj.)

DIFERENCIACE

- rozlišování, rozlišení, odlišování

DIFICILITA

- chování vykazující četné obtíže, jež vznikají chybami v procesu učení,
- poruchové chování projevující se nedostatky osvojení socializačních nebo výchovných podnětů

DIFICILNÍ

- obtížný, působící starosti nebo těžkosti (např.ve výchově nebo v učení)

DIFUZNÍ

- rozptýlený, roztroušený

DIGESTIVNÍ

- zažívací, trávicí

DICHOTOMIZACE

- rozdvojení, dichotomický = dvojčlenný

DIKCE

- způsob řeči

DILATOVANÝ

- rozšířený, roztažený (opak koartovaného),
- dilatovaný typ prožívání znamená podle Rorschacha výrazněji rozšířené a vychýlené prožívání ve směru extroverze nebo introverze

DILEMATICKÝ

- rozporuplný, nesnadno volitelný ze dvou alternativ, ze dvou navzájem se vylučujících možností

DIMENZE

- rozměr, rozpětí, rozsah

DIONÝSOVSKÝ

- krajně požívačný

DIPLEGIE

- oboustranná obrna, ochrnutí

DIPLOPIE

- dvojité vidění

DIPSOMANIE

- občasné (kvartální) pijáctví, periodicky vystupující impulzivní abúzus alkoholu

DISABILITA

- tělesný nebo duševní stav klienta, který má objektivní vliv na jeho postižení, neschopnost

DISAPTIBILITA

- jakékoliv omezení nebo nedostatek (v důsledku poruchy) schopnosti vykonávat nějakou činnost obvyklým způsobem nebo v rozsahu, jaký je považován u člověka za normální
- odklon od normy, vyjádřený výkonem jedince

DISHARMONIE OSOBNOSTI

- nerovnoměrný rozvoj jednotlivých osobnostních složek (citů, vůle, intelektu aj.)

DISPENZARIZACE

- vyhledávání a evidence

DISSIMULACE

- zatajování, zastírání příznaků choroby

DISJUNKCE

- rozpojení

DISJUNKTIVNÍ

- navzájem se vylučující

DISKONTINUITA

- nesouvislost, nespojitost

DISKÓZA

- porucha chování nebo školních výkonů vznikající na základě chybného učení (viz dicifilita)

DISKREPANCE

- různost, rozpor, nesrovnalost, nesoulad, nesouhlas

DISKRIMINACE

- schopnost rozlišování malých detailů,
- oddělování, potlačování, útlak
- rozlišovací schopnost testové položky (discriminating power)

DISTRIMINAČNÍ SCHOPNOSTI

- rozlišovací schopnosti postřehnout malé detaily

DISLOKACE

- rozmístění, přemístění

DISOCIABILITA

- narušené sociální chování v oblasti přizpůsobení se,
- nedostatek předpokladů pro normální začlenění do společnosti

DISOCIALITA

- nespolečenská, komplex poruch chování vůči společnosti typu kriminálního chování a trestné činnosti

DISONANCE

- nesouzvučnost, nesoulad, neshoda

DISPOZICE

- vrozené předpoklady, vlohy klienta

DISPROPORCE

- neúměrnost, nepoměr

DISSOCIACE OSOBNOSTI

- porucha osobnosti projevující se ztrátou koordinace projevů a rozštěpením jednotlivých osobnostních funkcí (např. rozpolcenost myšlení a jednání vedoucí až k "rozpadu" osobnosti)

DISTÁLNÍ

- vzdálený, okrajový

DISTANCE

- vzdálenost, odstup

DISTORSE

- pokroucení, podvrtnutí, poranění měkkých částí kloubu,

- překroucení obrazu o současné realitě na základě analogie z minulosti (paratactická distorze), spojitost na základě dílčí podobnosti je považována za spojitost kauzální, často nesprávná společenská generalizace (Sullivan, Wolf)

DISTRIBUCE

- rozdělování,
- soubor všech testových skóre od nejvyšších po nejnižší hodnoty, která vymezuje rozsah možného výkonu, jenž může být klientem v testu dosažen

DISTRIBUTIVNÍ POZORNOST

- rozdělená p., pozornost, jež je schopna zaznamenávat několik dějů najednou

DIVERGENCE

- rozbíhavost, rozpor, odklon (např. divergentní - rozbíhavé myšlení)

DOMINANCE

- individuální snaha jedince prosazovat vlastní vůli, představy a názory

DOMINANTA

- převládající, hlavní složka

DOMINANTNÍ

- ovládající, převládající, panující, vůdčí, vůdcovský

DOPLNĚNÁ RODINA

- rodinné společenství, v němž jeden z manželského páru je vlastním biologickým rodičem dítěte a druhý je tzv. nevlastní

DORSÁLNÍ

- zádový, hřbetní

DOTAZNÍK

- psychologická metoda zkoumající v písemné podobě přesně vymezený soubor názorů, zálib nebo projevů chování klienta, jež umožňuje studium jeho osobnostních charakteristik nebo dílčích rysů (též inventář)

DOWNŮV SYNDROM

- autozomová aberace 21. chromozomu projevující se výraznou poruchou intelektových schopností v pásmu slabomyslnosti

DRIL

- proces nácviku různých druhů automatických činností s počátečním využíváním rozumové složky

DROGA

- každá látka s tzv. psychotropním účinkem, která v lidském organismu způsobuje dočasnou změnu pocitu prožívání života a je schopna vyvolat chorobnou závislost

DROGOVÁ ZÁVISLOST BARBITURÁTOVÉHO TYPU

- drogová závislost na derivátech kyseliny barbyturové (hypnotika, antiepileptika, narkotika),
- z nebarbiturátových hypnotik jsou zneužívány: Glutetimid (Noxyron), Metacholon (Dormogen), Meprobamat, Chlordiazepoxid (Radepur, Librium) Diazepam, Oxazepam, Medazepam, aj.

DROGOVÁ ZÁVISLOST MORFINOVÉHO TYPU

- drogová závislost na alkaloidech morfia (Morfin, Morfin-Atropin, Diolan, Kodein, Fenocodin, Heroin-Diacetylmorfin, Dolsin, Fortral aj.)

DROGOVÁ ZÁVISLOST KANNABISOVÉHO TYPU

- drogová závislost na kannabinoidních látkách (marihuana, hašiš, domácí konopí aj.)

DROGOVÁ ZÁVISLOST AMFETAMINOVÉHO TYPU

- drogová závislost na psychostimulačních látkách řady amfetaminů (Psychoton, Benezdrin, Fenmetrazin, Dex-fenmetrazin, Efedrin, Tri-fenidyl) a metamfetaminu (Pervitin) aj.

DROGOVÁ ZÁVISLOST HALUCINOGENNÍHO TYPU

- drogová závislost na těkavých toxických látkách (toluen, trichlor-etylen, tetrachloretylen, aceton, benzen, xylol, éter), PCP-fencyklidinu, kombinovaných analgetikách obsahujících fenacetin, aminofenazon - aminopyrin (Dinyl, Veralgin, Eunalgit, Spasmo-eunalgit, Spasmover-algin, Defebrin, Sedolor), kofein (Alnagon, Defebrin, Yastyl, Acylcoffin), barbituráty, kodein a kyselinu acetylsalicylovou (Acylpyrin, Acylcoffin, Alnagon, aj.) nebo halucinogenních houbách, LSD aj.

DROMOMANIE

- chorobná nutkavá toulavost

DUBIÓZNÍ

- nejistý, pochybný (např. dubiózní prognóza)

DUBLETY

- slova téhož původu rozštěpená hláskovým vývojem, což v některých případech nemá za následek významové rozlišení (křídélko-křídýlko, už-jíž), v jiných případech ano (památný-pamětný, město-místo, horký- hořký, sluha-slouha, dívka-děvka)

DYNAMICKÝ STEREOTYP

- osvojený soubor úkonů a činností, jež jsou vykonávány na základě stálého podnětu

DYNAMOGENIE

- schopnost vyvíjet energii

DYSARTRIE

- nezřetelná, špatná výslovnost

DYSBASIE

- porucha chůze, obtížná chůze

DYSBULIE

- oslabená vůle klienta

DYSESTÉZIE

- porucha smyslové citlivosti

DYSFAGIE

- porucha polykání

DYSFÁZIE

- vývojová nemluvnost dítěte, vývojový nedostatek fatických funkcí, kde počáteční nemluvnost dítěte je hlavním a vedoucím symptomem (na rozdíl od afázie, kde se jedná o ztrátu již vytvořené fatické funkce/řeči)
- (též alálie)

DYSFÉMIE

- brebtavost, vývojová orgánová porucha plynulosti řeči na bázi LMD, která není podmíněna neurotickou etiologií (na rozdíl od koktavosti/ balbuties)

DYSFONIE

- chraptivost, patologická změna v individuální struktuře hlasu, tj.změna v akustických kvalitách, ve způsobu tvoření i v užívání hlasu na bázi orgánové, funkční nebo psychogenní poruchy (např.spastická dysfonie)

DYSFRÁZIE

- nesouvislá řeč, vývojová vada syntaktické stránky řeči, projevující se nedostatkem schopnosti tvořit větné celky, tj.vyjádřit myšlenku větným celkem, slovosledem v mateřtině obvyklým (často ve spojení s dysgramatismem)

DYSFRENIE

- slabomyslnost, oligofrenie

DYSFUNKCE

- porucha funkční činnosti (např.d.mozková)

DYSGRAFIE

- specifická vývojová porucha učení projevující se obtížemi klienta v oblasti úhledného a čitelného psaní

DYSGRAMATISMUS

- vývojová vada projevující se neúplně a nepřesně vyvinutou schopností užívat v mateřské řeči obvyklých gramatických tvarů, a to v řeči mluvené i psaní (často ve spojení s dysfrázií)

DYSKALKULIE

- specifická vývojová porucha matematických schopností, s obtížemi v oblasti řešení numerických operací

DYSKINESA

- porucha pohybové schopnosti

DYSLÁLIE

- patlavost, vývojová porucha výslovnosti hlásek a hláskových skupin, vadná výslovnost jedné nebo více hlásek mateřského jazyka (na rozdíl od dysartrie, při níž jde o celkovou poruchu výslovnosti)

DYSLEXIE

- specifická vývojová porucha čtení, podmíněná nedostatkem některých primárních schopností, jež skládají komplexní schopnost pro učení čtení za dané výukové metody (Langmeier,Matějček, 1960),
- porucha projevující se neschopností naučit se číst, přesto že se dítěti dostává běžného výukového vedení, má přiměřenou inteligenci a sociokulturní příležitost (WHO,1968)

DYSOREXIE

- nechutenství

DYSORTOGRAFIE

- specifická vývojová porucha učení projevující se obtížemi klienta v oblasti užívání pravopisných pravidel mateřského jazyka

DYSOSMIE

- porucha čichové schopnosti

DYSPNOE

- dušnost

DYSTROFIE

- úbytek tkáně vlivem nedostatečné výživy

DYSTONIE

- porucha svalového napětí

DYSPEPSIE

- porucha trávení

DYSURIE

- obtížné, bolestivé močení

E

EBRIETA

- opilost

EDUKACE

- výchova, vzdělávání

EDUKATIVNÍ INSUFICIENCE

- výchovná nedostačivost

EGOCENTRICKÝ

- zaměřený na sebe

EGOISMUS

- sobectví

EGOTISMUS

- zdůrazňování vlastního já

ECHOLALIE

- chorobné opakování slov, vět nebo zvuků bez vědomé kontroly
- (též echofraze)

ECHOMATISMUS

- chorobné napodobování viděného

ECHOMIMIE

- chorobné napodobování mimiky, výrazu druhé osoby

ECHOPRAXIE

- chorobné opakování činnosti a úkonů druhé osoby

EKVIVALENTNÍ

- rovnocenný, se stejným účinkem

EKVIVALENTNÍ FORMA

- paralelní forma/formy testu (např.B), jehož administrací získáme srovnatelné informace o výkonu klienta, který se dříve podrobil vyšetření (např.formou A testu)

ELEKTIVNÍ MUTISMUS

- výběrová němota, reaktivní stav klienta, který odmítá komunikovat s určitými lidmi nebo v určitém sociálním prostředí

ELIMINACE

- vyloučení, vyřazení

EMOCE

- cit, citové vzrušení, hnutí mysli, dojetí

EMERGENCE

- vynoření, vyniknutí

EMOCIONALITA

- způsob, jakým je jedinec citově disponován

EMOCIONÁLNÍ

- vyvolávající emoce, snadno ovlivnitelný city

EMOCIONÁLNÍ LABILITA

- citová nestálost

EMOCIONÁLNÍ REZONANCE

- citová odezva jedince na stavy nebo myšlenky jiných osob

EMOTIVNÍ INKONTINENCE

- citová nevyrovnanost, nevyváženost projevující se silnými emocionální reakcemi i na velmi slabé podněty

EMPIRIE

- zkušenost

ENCEFALITIDA

- zánět mozku

ENCEFALOPATIE

- poškození mozku (např.v průběhu těhotenství - perinatální)

ENDOGENNÍ

- vnitřní, podmíněný biologickými dynamismy a dispozicemi
- vyvolaný z vnitřních příčin organismu (opak exogenního)

ENDOKRINNÍ

- s vnitřním vyměšováním

ENDOKRINOLOGICKÉ VYŠETŘENÍ

- vyšetření funkcí žláz s vnitřní sekrecí

ENERVACE

- nervová vyčerpanost

ENKOPRÉZA

- neschopnost udržet stolicí, pokálení, sebeznečišťování u těžce slabo- myslných osob nebo jako neurotický symptom negativismu, agresivity, strachu a úzkosti

ENTUSIASMUS

- nadšení, zanícení pro něco

ENURÉZA

- pomočování, neschopnost udržet moč s etiologií orgánové či funkční poruchy nebo na neurotické bázi(en.nocturna - noční, en.diurna denní)

ENTERITIS

- zánět tenkého střeva

EPILEPSIE

- padoucnice, nervové onemocnění projevující se křečovitými záchvaty a ztrátou vědomí (EPI GM - epilepsie s velkými záchvatovitými stavy, EPI-PM - epilepsie s malými záchvatovitými stavy)

EPI-POVAHA

- dráždivá, zlostná povaha

ERETICKÝ

- neklidný, neposedný, hyperagilní, dráždivý, podrážděný, verzatilní

EREUTOFOBIE

- strach z červenání

ERGASTENIE

- chorobná vyčerpanost, únava

ERGOTERAPIE

- léčba prací

EROTOMANIE

- nezřízené, nezvládnuté eroticko-sexuální projevy

ERUDICE

- vzdělanost, znalost, dovednost

ESKALACE

- stupňování, zvyšování

ETIOLOGIE

- nauka o příčinách, které vyvolávají poruchy či choroby
- nauka o vzniku chorob a poruch abnormálních funkcí

ETIOPATOGENEZA

- nauka o příčinách vzniku a vývoji onemocnění, poruchy

ETOPEDIE

- osob speciální pedagogiky, který se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním difícilních, obtížně vychovatelných dětí a mládeže

ETYLIK

- alkoholik

EUFORIE

- zvýšeně dobrá pohoda, nálada, rozjařenost, subjektivní pocit zdraví

EVALUACE

- hodnocení

EVIDENCE

- zřejmost, patrnost

EVOKACE

- vyvolání, vybavení (např.vzpomínky, představy)

EXAKTNÍ

- přesný, vědecký, vědecky prokazatelný

EXALTACE

- přepjaté nadšení, povznesená nálada, vzrušení

EXAMINÁTOR

- osoba provádějící se zkoušku, zkoušející

EXCENTRIČNOST

- výjimečnost, výstřednost

EXCES

- výstřelek, vybočení z mezí

EXCITACE

- vzrušení, podráždění

EXHAUSCE

- vyčerpání

EXISTENCIÁLNÍ

- týkající se základních životních otázek

EXOGENNÍ

- vnější, vycházející z vnějšku, zevního původu

EXPANZE

- rozpínavost, výbojnost

EXPANSIVNÍ NÁLADA

- povznesená nálada

EXPERIMENT

- pokus

EXPERIMENTÁLNÍ VÝZKUM/PROJEKT

- výzkum/projekt, v němž examinátor přímo kontroluje nejméně jednu nezávisle proměnnou a manipuluje alespoň jednou nezávisle proměnnou

EXPERTIZA

- znalecký posudek, dobrozdání

EXPLANACE

- vysvětlení, výklad

EXPLICITNÍ

- jasně vyslovený, jasně vymezený

EXPLOATACE

- využívání, zneužívání

EXPLORACE

- výzkum, průzkum, zkoumání, získávání údajů, rozhovor,
- psychologické vyšetření uskutečněné v průběhu rozhovoru

EXPLORACE TESTOVÁ

- psychologické vyšetření s použitím testových nástrojů

EXPLOSIVNÍ

- výbušný

EXPOSICE

- vystavení

EX POST FACTO VÝZKUM / PROJEKT

- typ výzkumu/projektu, který doslovně znamená postup "toho, co je vykonáno potom", výzkum/projekt, který nejprve získá určitá data, jež jsou následně podrobeny výzkumnému studiu, výzkum/projekt retrospektivního typu (opak experimentálního výzkumu)

EXPRESIVNÍ

- výrazový, vyjadřovací

EXTASE

- krajní nadšení, citový stav spojený se sníženým vnímáním okolí

EXTRAPOLACE

- obecně jakýkoliv proces odhadu některé funkce, který je založen na souboru srovnatelných hodnot
- e. je užívána v testových norem, jestliže výkon klienta přesahuje stávající rozsah možných výsledků (e.matematická aj.)

EXTRÉMNÍ

- krajní

EXTROVERZE

- orientace libida k vnějšimu světu (Jung), osobnostní zaměření jedince na vnější objekty a činnosti s preferencí společnosti, sociální komunikace, touhy po vzrušení, bezstarostnosti a rizika

F

FAKTOR

- pojem užívaný v oblasti měření mentálních schopnosti nebo rysů osobnosti, který ovlivňuje nebo "sytí" výkon klienta ve dvou či více testech, jeho kauzální vliv lze prokázat faktorovou analýzou

FAKTOROVÁ ANALÝZA

- matematická metoda, jejímž základním cílem je převedení velkého počtu proměnných na menší počet kategorií nebo faktorů (viz korelační koeficient)

FANTOMOVÝ POCIT

- pocit klienta s amputovanou končetinou, jenž cítí bolesti v odňaté části těla

FASCINACE

- uchvácení, zaujetí, oslnění

FATICKÁ DYSFUNKCE

- porucha centrálních procesů řeči, porucha rozlišování/poznávání významu slovně prezentovaných podnětů / verbální gnoze na bázi poruchy CNS (též afázie)

FAVORIZACE

- nadřezování, upřednostňování, prokazování přízně nebo oblíbenosti

FEBRILNÍ

- horečnatý,

FEMINITA

- ženskost

FENOMEN

- jev, úkaz

FENOMENOLOGICKÝ

- zabývající se jevovou stránkou daného předmětu, zjišťující a popisující sledované jevy

FENOTYP

- soubor vlastností jedince, typ získaný v průběhu individuálního vývoje působení vnějších vlivů (na genotyp)

FERTILITA

- plodnost

FETUS

- zárodek, plod

FIDELITA

- věrnost, věrohodnost

FIKCE

- výmysl, smyšlenka, pomyslný jev

FILIACE

- posloupnost, závislost

FIXACE

- upevnění, ustálení, zachycení, setrvání, ustrnutí
- ustrnulá forma jednání, která byla vhodná v určité situaci, ale v daném okamžiku je nepřiměřená (např. klient si zvykl řešit určitý problém zavedeným způsobem), sverepé ulpívání na dříve užívaných formách jednání a zvycích

FLEXIBILNÍ

- pružný, ohebný, opak rigidního

FINÁLNÍ

- konečný, závěrečný, směřující ke konečnému cíli

FINGOVANÝ

- předstíraný, padělaný

FIXNÍ

- stálý, pevný, jistý, neměnný

FLEXE

- ohnutí, skrčení

FLEGMATICKÝ

- lhostejný, duševně pohodlný, netečný

FLEGMATIK

- lhostejný, chladnokrevný člověk, vyznačující se psychickou rovnováhou, vytrvalostí, nízkou ovlivnitelností, ale současně sociabilitou

FLEXIBILITA

- schopnost v nalezení nejvhodnějšího způsobu řešení problémové situace
- ohebnost, pružnost (opak rigidity)

FLORIDNÍ

- kvetoucí

FLUENCE

- plynulost, (f.verbální) schopnost klienta plynule si vybavovat slova nebo pojmy podle předem stanoveného zadání ("vyjmenuj všechna slova začínající písmenem P")
- f.MYŠLENKOVÁ: schopnost produkovat na dané téma co nejvíce myšlenek, aniž by se přihlíželo k jejich kvalitě
- f.SLOVNÍ: schopnost co nejrychleji si vybavit slova bez významového omezení, ale s omezením mechanickým, které se týká počtu písmen, předpon atd. (W - podle Thurstona)
- f.VYJADŘOVÁNÍ: schopnost rozvíjet danou myšlenku

FLUKTUACE

- střídání, změna, kolísání (např.výkonu jedince)

FOBIE

- chorobný nutkavý strach předmětného charakteru (např.před malým prostorem, tmou, z lidí, aj.)

FOKUS

- ohnisko, ložisko

FONÉM

- minimální zvuková jednotka jazyka, řečový zvuk jakožto znak zvláštního typu, jehož prostřednictvím lze rozlišit slova jazyka, přesněji zvukovou stránku slov

FONO-

- lat. mající vztah ke zvuku

FONOMANIE

- chorobná touha vraždit

FORENZNÍ

- soudní

FOTODERMATÓZA

- kožní onemocnění vyvolané účinkem světelných paprsků

FOTOFOBIE

- světloplachost

FRAGILITA

- křehkost, lomivost

FRAPANTNÍ

- nápadný, do očí bijící

FRAZELOGIE

- soubor jazykových obrátů a slovních spojení /jednotek/ v řeči klienta
- disciplína, která se zabývá studiem frazeologických jednotek

FREKVENCE

- častost, četnost

FRENETICKÝ STAV

- stav silného vzrušení, nadšení

FRIGIDITA

- sexuální chladnost

FRIVOLNOST

- lehkovážnost

FRONTÁLNÍ

- čelní

FRUSTRACE

- stav způsobený překážkou znemožňující dosažení nějaké cíle klienta a uspokojení jeho potřeby/potřeb, blokováním, zmařením uspokojení

FRUSTRACNÍ TOLERANCE

- schopnost odolávat psychické zátěži (zklamání, napětí, konfliktům, oddálení, ohrožení, ztrátě, neúspěchu aj.)

FTIZA

- tuberkulóza

FUNKCE

- specifická činnost a úloha různých orgánů

FUNKČNÍ ONEMOCNĚNÍ / PORUCHA

- porucha činnosti nebo výkonnosti orgánu postihující jen určitou oblast bez anatomických změn orgánu

FUNKČNÍ ZKOUŠKA

- typ pedagogické zkoušky sledující praktické znalosti a dovednosti žáka (porozumění čtenému textu, komunikace, plánování, schopnost vyjádření osobního stanoviska aj.)

FUROR

- běs, zuřivost

FYZIOGNOMIE

- výraz tváře, vzhled, podoba

FYZIOGNOMIKA

- poznávání duševních vlastností z výrazu tváře

G

GAMACISMUS

- porušená výslovnost hlásky "g"

GANGRÉNA

- sněť

GARANCE

- záruka

GANSERŮV SYNDROM

- mrákotný stav lehkého stupně s pseudodemencí

GASTRALGIE

- žaludeční křeče

GASTRITIS

- zánět žaludeční sliznice

GASTROINTESTINÁLNÍ

- týkající se trávicího ústrojí

GENERAČNÍ DEPRESE

- sklíčenost typická pro jisté věkové období klienta (častá např. po dosažení 30. roku věku)

GENERALIZACE

- zevšeobecňování

GENESE

- původ, vznik, zdroj

GENERICKÝ

- rodový

GENETICKÝ

- dědičně podmíněný

GENOGRAM

- grafický záznam informací o členech rodiny a kvalitě rodinných vztahů nejméně ve třech generacích, g. zachycuje nejen příbuznost biologickou / pokrevní (rodiče - děti), ale také právní (manželé, rodiče, pra- rodiče, příbuzní)

GENOTYP

- původní, vrozený typ

soubor vrozených vlastností klienta

GENUINNÍ

- přirozený, vrozený

GERIATRIE

- nauka o chorobách stáří a jejich léčbě

GERONTOFILIE

- nauka o stáří, stárnutí organismů

GESTACE

- těhotenství, březost (u zvířat)

GESTALT

- něm. tvar, celek, postava, osobnost, struktura

GLOSA

- poznámka

GLOBÁLNÍ

- celkový, úhrnný, souhrnný

GLOSODYNIE

- bolestivé (nejčastěji palčivé) pocity na jazyku, vznikající často na psychogenní bázi

GLOSOPLEGIE

- obrna jazyka

GLYKOSURIE

- vylučování cukru močí

GNOSEOLOGIE

- nauka o poznávání, teorie poznání

GNOSIE

- rozpoznávání, poznávání

GRACILNÍ

- křehký, jemný, slabý

GRADACE

- postupné zesilování, stupňování

GRAFÉM

- nejjednodušší grafická jednotka jazyka (např. Aa nebo psané Aa), foném je jeho ekvivalentem ve zvukové podobě

GRAFO-

- lat. mající vztah ke psaní nebo písmu

GRAFOMANIE

- chorobná psavost, chorobná touha po literární činnosti

GRAFOMOTORIKA

- pohybová dovednost v grafické oblasti (písmu, kresbě)

GRAFOSPASMUS

- písařská křeč

GRAND MAL - GM

- velký epileptický záchvat

GYNOFOBIE

- nutkavý strach z žen

H

HABITUÁLNÍ

- návykový, opakováním se ustalující, stabilizující se, fixující se, obvyklý

HABITUÁLNÍ SMOLARSTVÍ

- postižená osoba je již před jakoukoli akcí předem přesvědčena o nezdaru a neúspěšnosti

HABITUS

- celkový vzhled, typ, zjevné návyky klienta

HALÓ EFEKT

- tendence nechat se ovlivnit všeobecným a často prvním dojmem, kterým na nás klient působí

HALUCINACE

- přelud, smyslový klam, subjektivní představa vytvářející zážitek jako skutečný vjem

HANDICAP

- nepříznivá situace pro daného jedince, vyplývající z poruchy nebo disaptibility, která omezuje nebo znemožňuje plnění úloh, které jsou pro tuto osobu normální

HAPTICKÝ

- hmatový

HEDONICKÝ

- rozkošnický

HEKTICKÝ

- horečnatý, prudký, horečně činný

HEMATOFOBIE

- chorobný strach z krve

HEMATURIE

- přítomnost krve v moči

HEMERALOPIE

- snížená schopnost vidění za šera, šeroslepost

HEMIASTESIE

- necitlivost poloviny těla (podle vertikální osy)

HEMIKRANIE

- bolestivost poloviny hlavy (podle předozadní osy), migréna

HEMIPARESA

- ochrnutí poloviny těla lehčího stupně

HEREDITÁRNÍ

- dědičný

HERMAFRODITISMUS

- oboupohlavnost

HETEROGENNÍ

- různorodý, mnohočetný

HETERONOMNÍ

- nesamostatný, závislý

HEURISTICKÝ

- poznávající, objevující, usilující o dosažení pravdy a objektivní poznání

HOLISTICKÝ

- celostní (něm.gestalt)

HOMEOPATIE

- léčba prostředky, které ve větších dávkách způsobují tytéž příznaky, jaké má léčená nemoc

HOMEOSTÁZA

- princip spočívající v tendenci živých organismů udržovat stálou vnitřní rovnováhu

HOMICIDUM

- vražda člověka

HOMOGENNÍ

- stejnorodý

HOMONYMA

- slova stejně znějící, ale významu zcela různého (travička-travička, pokoj-pokoj aj.)

HOMOSEXUALITA

- sexuální sklon k příslušníkům téhož pohlaví

HOSPITALIZACE

- umístění v nemocnici

HOSPITALISMUS

- škodlivé duševní účinky nebo důsledky dlouhodobého pobytu klienta ve zdravotnickém nebo výchovném zařízení projevující se zejména psychickou deprivací nebo subdeprivací

HOSTILITA

- nepřátelskost, zlostnost

HOTENTOTISMUS

- těžká forma patlavosti, při které se nahrazují souhlásky většinou hláskou "t", vyslovované samohlásky bývají nejasné

HRANÍ ROLE / ROLE PLAYING

- hraní role v dané osobní nebo sociální situaci v krátkém omezeném čase dvěma nebo více osobami, kterým byly přiděleny specifické role

HRANIČNÍ PÁSMO INTELEKTU

- pásmo intelektové výkonnosti přibližně v rozmezí IQ 80 - 90 bodů

HRUBÉ SKÓRE (H.S.)

- první kvantitativní výsledek, který je získán po vyhodnocení výsledků testu
- celkový počet správně řešených testových úloh klientem nebo suma položek, získaná odpočtem chybně řešených odpovědí od správně řešených úloh

HUMORÁLNÍ

- týkající se výměšky žláz s vnitřní sekrecí

HYBRID

- kříženec

HYALINNÍ

- průhledný, sklovitý, skelný

HYPERAKTIVITA

- nadměrná, zvýšená činnost

HYPERBULIE

- chorobná rozhodnost, "přebujelost" volní činnosti

HYPERESTEZIE

- zvýšená citlivost, např. na hluk

HYPERFUNKCE

- nadměrná činnost určitého orgánu

HYPERHYDROSIS

- zvýšená, nadměrná potivost

HYPERKOMPENZACE

- stav, kdy postižený klient zvýšenou agilitou přehání přiměřenou a účelnou potřebu kompenzace, klient si nárokuje další pomoc již v jiných, méně potřebných oblastech svých potřeb

HYPERMETROPIE

- dalekozrakost, refrakční oční vada, při které buď pro oploštění oka, nebo pro menší lomivost se paralelní paprsky spojují až za sítnicí, takže výsledný obraz je neostrý

HYPERPLASIE

- nadměrný vývin některých částí těla
- zvětšení orgánu nebo jeho části (opakem hypoplasie)

HYPERSENSITIVNÍ

- nadměrně citlivý, přecitlivělý

HYPERTENZE

- zvýšený nebo vysoký krevní tlak (TK) na bázi orgánové nebo psychogenní poruchy, stresu

HYPERTONIE

- zvýšené napětí, např. svalstva nebo krevního tlaku

HYPERTROFIE

- nadměrný vývoj nebo zvětšení

HYPNOTIKA

- uspávací prostředky

HYPOAKTIVITA

- snížení, oslabení aktivity

HYPOBULIE

- oslabená vůle

HYPOFUNKCE

- nedostatečná činnost určitého orgánu

HYPOGLYKÉMIE

- snížení množství cukru v krvi

HYPOCHONDRIE

- neopodstatněné obavy z onemocnění, vymýšlení si některých chorob

HYPOMANIE

- veselost a rozjařenost mírnějšího stupně

HYPOMIMIKA

- snížené mimické projevy

HYPOOSMIE

- snížení až ztráta čichu

HYPOPLASIE

- nedostatečný vývoj určitého orgánu

HYPOPROSEXIE

- snížené volní úsilí

HYPOTENZE

- snížení napětí

HYPOTETICKÝ

- předpokládaný, podmíněně pravděpodobný

HYPOTÉZA

- konstatování, opírající se o naše domněnky (např. žák bude špatně číst) či tentativní výrok o vztazích mezi dvěma nebo více pozorovanými nebo nepozorovatelnými jevy/proměnnými (např. žák bude špatně číst, protože vyrůstá v nepodnětném prostředí)

HYPOTONIE

- snížený krevní tlak

HYSTERIE

- druh neurózy/psychoneurózy, při níž se vedle afektivních výbuchů a záchvatů mohou vyskytovat různé tělesné příznaky (mdloby, ztráta zraku, řeči, třesavka, ochrnutí aj.) bez prokazatelné organické příčiny

CH

CHAOTICKÝ

- zmatený, neuspořádaný

CHARAKTER

- ráz, podstata, rys
- soubor relativně stálých vlastností klienta, vyjadřující se vztahy k práci, k ostatním lidem a k sobě samému

CHARAKTERISTIKA

- popis, zachycení podstatných rysů, znaků

CHARAKTEROPATIE

- povahová porucha

CHOLERIK

- typ temperamentu vyznačující se prudkými, vznětlivými reakcemi i na podprahové podněty a zvýšenou afektivní reaktivitou, panovačností

CHOREA

- porucha CNS projevující se četnými mimovolnými pohyby

CHROMATOPSIE

- při vidění převládá jedna barva, přechodné vidění barevných skvrn

CHRONICKÝ

- vleklý

CHRONOLOGICKÝ VĚK - CHV

- skutečný věk klienta, kterého dosáhl do doby vyšetření

CHYBA INTERPRETAČNÍ

- chyba, která způsobena chybným použitím metodiky a chybnou interpretací získaných výsledků

CHYBA SITUAČNÍ

- chyba, která podmíněna aktuální situací, v níž hodnocení nebo interpretace probíhají, osobní orientací examinátora

CHYBA Z DEPREKIONIZACE

- tendence hodnotit určitého jedince nebo skupinu lidí, kteří na nás udělali špatný první dojem, ve všech vlastnostech hůře, než jak je tomu ve skutečnosti

CHYBA Z FAVORIZACE

- tendence odhadovat určitého jedince nebo skupinu lidí, kteří na nás udělali dobrý první dojem, ve všech vlastnostech výše, než jim přísluší

I

IATROGENNÍ

- lékařem vyvolaný (např. strach ze smrti)

ID

- ono (pudová oblast podvědomí)

IDEÁL

- představa člověka o dokonalosti a vrcholu, jehož lze dosáhnout v té či oné oblasti

IDEALIZACE

- vnímání či zobrazení někoho/něčeho v lepší nebo dokonalejší podobě než tomu je ve skutečnosti

IDENTIFIKACE

- v psychologie - ztotožnění (např. s nějakým vzorem)
- běžné určení totožnosti

IDENTIFIKACE PARADOXNÍ

- člověk se chová opačně než vzor, který se mu předkládá k nápodobě

IDIOGNÓZIE

- poznávání duševních pochodů

IDIOLALIE

- autonomní, vlastní řeč

IDIOSYNKRASIE

- přecitlivělost na některé látky a vjemy

IDIOCIE

- těžká slabomyslnost, starší označení hluboké a těžké mentální retardace odpovídající v termínech klasického IQ pásma 0 - 30 bodů, tj. vývojové úrovni kojeneckého až batolecího věku

IDIOGRAFICKÝ PŘÍSTUP

- přístup zaměřený na poznání individua s důrazem na rozbor jeho individuálních rysů a osobnosti

IKTUS

- mozková mrtvice

ILUZE

- zkreslený, klamný vjem

ILUZNÍ "PUD"

- potřeba úniku z reality

IMAGINACE

- obrazotvornost

IMAGINÁRNÍ

- neskutečný, vymyšlený

IMANENTNÍ

- obsažený v něčem, vyplývající z podstaty něčeho, vlastní něčemu

IMBECILITA

- středně těžká slabomyslnost, starší označení střední mentální retardace odpovídající v termínech klasického IQ pásma 30 - 50 bodů, děti v tomto pásmu postižení vývojově zpravidla nepřesahují úroveň před- školního věku

IMOBILIZACE

- znehybnění

IMPLEMENTACE

- včlenění, začlenění, vsunutí

IMPLIKACE

- vřazení, zařazení, včlenění do něčeho

IMPULZIVITA

- sklon jednat náhle a bez rozvahy ze silného vnitřního popudu, bez zřejmého důvodu

IMPUNITIVITA

- bagatelizace, zlehčování viny či významu situace

INADAPTABILITA

- snížená schopnost nebo neschopnost přizpůsobení

INANIZACE

- atrofie z nedostatku výživy

INCENTIVA

- vnější pohnutka chování, pobídka

INCEST

- pohlavní styk mezi nejbližšími pokrevními příbuznými

INCIPIENTNÍ

- začínající (např.nemoc)

INDEX

- pozorovatelný jev, který byl dosazen za méně pozorovatelný jev nebo za jev, který nemůže být pozorován (např.mentální věk, IQ, index vlivu)

INDEX VLVU

- sociometrický pojem vyjadřující sociální "sílu" klienta ve skupině

INDIVIDUALIZOVANÉ ČTENÍ

- řízený program tichého čtení, v jehož průběhu žáci odpovídají na otázky vztahující se k obsahu čteného textu buď individuálně nebo v malých skupinách

INDOLENTNÍ

- necitlivý k bolesti

INDUKCE

- vyvozování závěrů z konkrétních dat, schopnost usuzovat ze zvláštního na obecné (opak dedukce), často je velmi nesnadné oddělit Thurstonovy faktory D (dedukce) a I (indukce), neboť se mnohdy slučují ve faktor "obecného úsudku" (Raisonnement - R)

INDUKTIVNÍ UČENÍ

- učení založené na induktivním myšlení, z řady specifických zpráv a informací jsou žákem vyvozovány obecné závěry a principy

INDUKOVANÝ

- vzájemně navozený, vyvolaný vzájemným působením

INERTNOST

- netečnost, nepohyblivost

INFANTILNÍ

- dětský, dětinský, vývojově zaostalý, nezralý

INFERENCE

- úsudek

INFERIORITA

- méněcennost, podřízenost, podřadnost

INHERENTNÍ

- obsažený, tkvící v něčem

INHIBOVANÝ

- utlumený, pasivní

INKOHERENCE

- nesouvislost, roztržitost

INKOHERENTNÍ MYŠLENÍ

- nesouvislé myšlení

INKOPATIBILNÍ

- neslučitelný

INKONTINENCE

- neschopnost něco udržet, potlačit, ovládnout (např. inkontinence moči, emocí)

INSOMNIE

- nespavost

INSPIRACE

- vnuknutí, náhlý nápad, popud nebo podnět k něčemu, vdech

INSTABILITA

- nestálost, neklidnost, nevyrovnanost (např. motorická, charakterová),
- specifický druh poruchy chování na bázi orgánové poškození CNS

INSTINKT

- vrozený, zděděný způsob činnosti a chování, bez potřeby jeho osvojení učním

INSTITUČNÍ FIKCE

- názor či představa, podle kterých je skupina něco více, než jednotliví členové

INSUFICIENCE

- nedostačivost, slabost, selhání činnosti

INTAKTNÍ

- neporušený, zachovaný

INTELEKTUÁLNÍ PASIVITA

- nedostatečná motivace klienta k učení a osvojování nových poznatků

INTELIGENČNÍ KVOCIENT

- poměr mentálního a chronologického věku klienta ($MA / CA \times 100$)
- u starších osob poměr mentálního věku klienta k mentálnímu věku normativní skupiny osob daného chronologického věku násobený hodnotou 100

Klasifikace	IQ	Dg.	Procento četnosti v %
Genialita	140 a více		1
Výrazný nadprůměr	130 - 139		2,5
Nadprůměr	120 - 129		8
Mírný nadprůměr	110 - 119		16
Průměr	90 - 109		45
Podprůměr	80 - 89		16
Slaboduchost/hranič.pásma	70 - 79		8
Debilita /slabomyslnost Lehká duševní zaostalost	50 - 69	317	2,5
Imbecilita Středně těžká duševní zaostalost	49 - 35	318.0	1
Idiocie Těžká až hluboká duševní zaostalost	34 a méně	318.1 318.2	1

INTEGRACE

- sjednocení, zařazení, včlenění

INTEGRACE POZORNOSTI

- schopnost se soustředit na kombinování a integrování některých podmínek nebo pravidel, nutných pro získání správné odpovědi

INTEGRITA

- celistvost, jednotnost

INTEGROVANOST OSOBNOSTI

- stálost osobnosti v čase a její odolnost vůči rušivým vlivům

INTELEKT

- pojem označující soubor získaných a vrozených rozumových schopností klienta (též inteligence)

INTELIGENCE

- schopnost účelně řešit dané problémy na základě chápání vztahů
- celková úroveň poznávacích / kognitivních schopností klienta

INTERAKCE

- vzájemné působení

INTERFERENCE

- střetnutí, vzájemné ovlivnění, křížení (např. zájmů)

INTERPERSONÁLNÍ

- mezilidský, mezosobní

INTERPRETACE

- vyvozování dílčích nebo celkových závěrů z výsledků, získaných studiem nebo vyšetřeními, a závěry o vztazích mezi sledovanými jevy

INTERIM

- mezidobí, prozatímní nebo dočasné řešení

INTERMITUJÍCÍ

- přerušovaný

INTERNALIZACE

- zvnitřnění

INTERPOLACE

- obecně jakýkoliv proces odhadu výkonu klienta, jehož dosahované výsledky se nacházejí mezi dvěma přesně stanovenými hodnotami testových norem např. věku 12-5 let klienta odpovídá skóre 118

skóre	věkové pásmo
120	12-6
115	12-4
110	12-2

INTERPRETACE

- výklad, komplexní poznávací proces, jímž vyvozujeme závěry ze získaných diagnostických údajů o psychických nebo pedagogických procesech, stavech a znacích klienta, o patogenezi nebo etiologii jeho obtíží (i. situační, vývojová, pedagogická, neuropsychologická, individuální, syndromologická aj.)

INTERVARIACE

- rozdíl ve výkonech nebo reakcích různých lidí, kteří jsou např. testováni stejným způsobem

INTERVIEW DIAGNOSTICKÉ

- metoda rozhovoru spojená s psychodiagnostickými prvky. Od běžného klinického rozhovoru se liší tím, že má vždy přesně stanovený postup a formulace otázek (standardizovaný plán) s možností jejich kvantitativního hodnocení

INTOLERANCE

- nesnášenlivost

INTOXIKACE

- otrava

INTRAPOLAČNÍ MYŠLENÍ

- činnost, kdy člověk zná počátek a konec nějaké řady jevů a hledá neznámé články mezi nimi

INTROITUS

- vstup

INTROJEKCE

- přijetí cizích názorů, motivů za vlastní

INTOPUNITIVNÍ

- sebeobviňující, hledající vinu převážně v sobě samém

INTROSPEKCE

- sebepozorování, psychologická metoda pozorování vlastních vnitřních psychických stavů a procesů

INTROVERZE

- orientace libida směrem dovnitř (Jung), zaměření osobnosti na vlastní vnitřní svět (opak extroverze)

INTROVERTNÍ TYP

- typ osobnosti zaměřený na svůj vlastní vnitřní psychický svět, zážitky a duševní stavy, projevující se klidným, uzavřeným a méně sociabilním chováním

INTUICE

- poznání "vnuknutím", nevědomou cestou, bezprostředně

INVEKTIVA

- ostré obvinění, útočná námitka

INVENCE

- tvořivost

INVOLUCE

- stárnutí, postupné změny omezující výkonnost klienta v celé jeho somatopsychické jednotě

INVOLUČNÍ DEPRESE

- sklíčenost, smutek, endogenní duševní porucha, která se osoby poprvé projevila v období stárnutí, přičemž stárnutí (involution) působí jako výbavný faktor

IPSACE

- sebeukájení, onanie, masturbace

IRACIONÁLNÍ

- mimorozumový, bez vztahu k rozumové oblasti a logickému myšlení

IREPARABILNÍ

- nenapravitelný

IREVERZIBILNÍ

- nevratný, nezvratný

IRONIE

- skrytý posměšek

ITERACE

- opakování

IQ

- kvantitativní údaj vyjadřující úroveň mentálních schopností klienta

J

JUXTA POZICE

- položení, poloha vedle sebe

K

KACHEKTICKÝ

- sešlý, zchřadlý, zchátralý

KALKUL

- výpočet

KANNABINOIDNÍ LÁTKY

- psychotropní látky (kannabinol, kannabidiol, tetra-hydrokannabinol) obsažené v konopí (*Cannabis sativa*) a marihuaně, vyvolávající psychoaktivní účinky téměř okamžitě po prvních vdeších (na rozdíl od hašiše užívaného per os, kde psychické zážitky nastupují po hodině kouření), zážitky jsou prchavější, mělčí, spojené s pocity tlaku v hlavě, závratěmi, lehkou somnolencí, suchem v ústech, s žízní, sporadicky s nauzeou, event.vomitom, výrazný je dráždivý kašel, pocity tachykardie, při kombinaci s alkoholem se dostavuje hlubší somnolence, výrazný psychomotorický útlum, nepřiměřený smích a euforické stavy, při častém abúzu nepříjemné somatické projevy ustupují, stav trvá hodinu, několik hodin až celou noc - podle dávky vykouřených cigaret (2-6 cigaret při sezení)

KANCEROFOBIE

- strach před rakovinou (též karcinofobie)

KAPPACISMUS

- vadná výslovnost hlásky "k"

KAPACITA

- rozsah schopnosti k určité činnosti, míra možné výkonnosti

KARENCE

- nedostatek

KARIÉRA

- soubor předchozích povolání nebo profesí, které klient v předešlé době vykonával /dle D.E.Supera (career)

KATALEPSIE

- ztrnulost

KATAMNÉZA

- zjištění nebo zjišťování stavu a vývoje klienta po vyšetření nebo léčbě v určitém časovém odstupu

KATARZE

- očista, očišťující proces, uvolnění napětí, odreagování, povznesení

KATATONIE

- syndrom chorobných poruch jednání, jejichž podstatou jsou psychomotorické příznaky/symptomy.
- U stuporózní katatonie jde o útlum či ochuzení pohybových projevů.
- U produktivní katatonie jde o pohyby přemrštěné, ale i o některé další projevy, které se v normě nevyskytují

KATEGORICKÝ

- jednoznačný, rozhodný, bezpodmínečný

KATEGORIZACE

- rozdělení, rozdělování (jestliže je množina výkonů kategorizována, je prostě rozdělena podle nějakého pravidla do určitých skupin výkonu)

KAUZALITA

- příčinnost

KAZUISTIKA

- intenzivní metoda studia jednotlivého případu s důrazem na utříděný celkový pohled, včetně základních charakteristik osobnosti jedince, jeho příznaků, vývoje poruch, významných zážitků, postojů aj.

KLAUSTROFOBIE

- nutkavý strach z malého prostoru, z uzavřené místnosti
- (též klitrofobie)

KLEPTOMANIE

- chorobná a impulsivní tendence ke krádežím, často drobných předmětů

KLINICKÁ PSYCHOLOGIE

- aplikovaný psychologický obor, který se zabývá duševním životem a psychickou regulací chování jedince v podmínkách vzniku nemoci, jejího průběhu a terapie, obdobně se zaměřuje na objasnění příčin duševních nemocí a poruch, vývojových odchylek a anomálií, které lze objektivizovat prostřednictvím vhodných psychodiagnostických metod
- (obory klinické psychologie: psychopatologie, psychodiagnostika, psychoterapie)

KLONY

- křečové záškuby

KOARTOVANÝ

- stažený, zúžený

KODEIN

- alkaloid opia, který se v organismu až z 10% může demetylovat na morfin zvláště je-li aplikován nitrožilně, kodein je obsažen např. v Alnagonu, který obsahuje v jedné tab. 20 mg kodeinu a současně i fenobarbital

KOGNITIVNÍ PROCESY

- poznávací procesy (vnímání, paměť, představivost, myšlení)

KOGNITIVNÍ DISONANCE

- poznávací nesouhlas,

- v případě, že má klient o nějakém předmětu nebo jevu protikladné poznatky, vznikají u něho zážitky nespokojenosti, které ho motivují ke snaze o snížení nesouhlasu, nesouladu (disonance) pomocí poznávacích a postojoyých změn

KOHERENCE

- souvislost, spojitost

KOHEZE

- soudržnost, přitažlivost skupiny pro její členy, jejíž součástí je:
- uspokojování osobních potřeb, vztahy mezi členy, motivace členů ke členství, vliv a prestiž skupiny a soutěžení s jinou skupinou

KOLAPS

- zhroucení, náhlé ochabnutí činnosti důležitého orgánu

KOLISE

- střetnutí protichůdných nebo protikladných tendencí

KOMA

- úplné bezvědomí

KOMPARATIVNÍ

- srovnávací

KOMPATIBILITA MATRIONÁLNÍ

- vzájemné uspokojivé manželské přizpůsobení

KOMPENZACE

- souhrn speciálně pedagogických postupů, jimiž se zlepšuje a zdokonaluje výkonnost jiných funkcí než funkce postižené, nahrazení jedné funkce činností jiných funkcí

KOMPLEX

- v psychologii afektivně nabitý psychický obsah, např.soubor tíživých zážitků a motivů, vázaný na nějakou (většinou nepříznivou) životní zkušenost a projevující se navenek určitým chováním, komplexy jsou málo podřízené vědomí a vůli a často ovlivňují chování a jednání klienta nežádoucím směrem (např.komplex méněcennosti)

KOMPLEX ELEKTRIN

- láska dcery k otci a žárlivost dcery na matku

KOMPLIKACE

- ztížení (např.původní choroby)

KOMUNIKACE

- sdělování, významu významů, zahrnuje porozumění i vzájemné vztahy

KONCEPCE

- celkové pojetí, chápání

KONCIZNÍ

- krátce a přesně vyjádřený

KONFABULACE

- smyšlenka, vyprávění, které je založeno na klamech paměti

KONFLIKT

- rozpor, spor, střet dvou nebo více protichůdných tendencí, sil (konflikty: představ, názorů, postojů, zájmů)

KONFLIKTOGENNÍ

- vyvolávající konflikty, původce sporů

KONFLIKT ROLÍ

- situace, ve které se od člověka očekává, že bude hrát dvě nebo více rolí, které jsou v protikladu

KONFORMITA

- přizpůsobení klienta individuálním nebo skupinovým normám

KONFORMITA OPAČNÁ

- klient má naopak tendenci k aktivnímu nebo nutkanému nesouhlasu se skupinovými normami

KONFORMITA ÚČELOVÁ

- forma konformního chování, ve které klient navenek souhlasí a podvoluje se skupinovým normám, ale vnitřně se skupinou nesouhlasí

KONGENIÁLNÍ

- duševně podobný, spřízněný v názorech a postojích

KONGENITÁLNÍ

- vrozený, získaný v průběhu prenatálního/nitroděložního vývoje

KONGLOMERÁT

- neuspořádaný souhrn

KONGRUENCE

- shoda, souhlas

KONKORDANCE

- shodnost

KONSANGVINITA

- pokrevní příbuznost manželů

KONSILIÁRNÍ

- poradní (při obtížných případech)

KONSISTENTNÍ

- pevný, soudržný, souhrnný

KONSONANCE

- souzvuk

KONSTELACE

- souhra okolností

KONSTITUCE

- obecně stavba, skladba, struktura
- psychologicky duševní založení klienta jako produkt vrozených vloh a dispozic

KONTAKT

- spojení, sociální styk nebo setkávání

KONTEMPLACE

- rozjímání

KONTEXT

- souvislost

KONTINUUM

- nepřetržitost, trvání, souvislost

KONTRA-

- lat. proti-

KONTRAINDIKACE

- nevhodné léčebné postupy, které mohou způsobit zhoršení stavu klienta

KONTRAST

- pronikavý rozdíl, ostrý protiklad

KONTROLNÍ SKUPINA

- skupina osob, která je při výzkumné činnosti srovnávána s experimentální skupinou osob

KONVENCE

- ujednání, zvyk

KONVERGENCE

- sbíhavost, příklon, sblížování (např. konvergentní - sbíhavé myšlení)

KONVULSE

- celkové křeče (např. padoucnice)

KOOPERACE

- spolupráce, součinnost, plánovité spolupůsobení více osob

KOORDINACE

- účelová součinnost vzájemně spjatých činností

KOPROLALIE

- nutková potřeba vulgárního vyjadřování

KOREKTIV

- opravný prostředek

KOREKTIVNÍ VLIV

- opravný vliv nějaké zkušenosti na průběh určitých procesů

KORELACE

- přesně vymežitelná míra souvislosti, vztahu nebo souvztažnosti mezi jevy, jež je vyjadřována korelačním koeficientem

KORELAČNÍ KOEFICIENT

- numerický index udávající stupeň vazby mezi dvěma proměnnými

KORTEX

- kůra velkého mozku

KORTIKOVISCERÁLNÍ PORUCHA

- narušení činnosti vnitřních orgánů způsobené duševními vlivy (např. vředové onemocnění aj.)

KRANIÁLNÍ

- lebeční

KREATIVNÍ

- tvořivý

KRITÉRIUM

- měřítko, hledisko užívané pro posuzování, rozhodování o nějakém jevu,
- určovací, odlišovací a diferenciační znak

KRUCIÁLNÍ MOMENT

- rozhodný okamžik

KULMINACE

- vyvrcholení, dosažení vrcholu (tzv.kritického bodu)

KURIKULUM

- životopis, (k.školní - učební plán)

KURÁTOR

- pečovatel

KYFÓZA

- ortopedická vada, projevující se zvětšeným (předozadním) zakřivením hrudní páteře (nejčastěji tzv.juvenilní kyfóza)

L

LA

- zkratka s významem "pracovně schopen" (labore aptus)

LABILITA

- vratkost, nevyrovnanost

LACRIMOSNÍ

- plačtivý

LAKONISMUS

- stručnost v řeči, stručné vyjadřování myšlenek

LALOFOBIE

- strach před mluvením

LAMBdacISMUS

- porušená výslovnost hlásky "L"

LATENTNÍ

- utajený, skrytý

LATERALITA

- stav, který vyjadřuje převahu pravo- nebo levostranné preference
- a) levá při dominanci levé poloviny těla (oka, ruky, nohy)
- b) pravá při dominanci pravé poloviny těla (oka, ruky, nohy)
- c) zkřížená při dominanci pravého oka/ucha a levé ruky a nohy
při dominanci levého oka/ucha a pravé ruky a nohy

LAXNÍ

- lhostejný, nevšímavý

LEGASTENIE

- starší označení pro dyslexii

LMD - LEHKÁ MOZKOVÁ DYSFUNKCE

- sběrné označení pro celou řadu projevů dítěte na basi strukturálních změn CNS, jež se odchyľují od běžné normy, a jeví se jako nezvyklé, nápadné a zvláštní

(nápadně nerovnoměrný vývoj intelektových schopností, nápadnosti a poruchy v dynamice psychických procesů, hyperaktivita až hypoaktivita, nesoustředěnost, malá vytrvalost, impulsivita, překotnost, výkyvy nálad a duševní výkonnosti, tělesná neobratnost, poruchy vnímání aj.), synonymem je též výraz "lehká dětská encefalopatie"

LENIENČNÍ CHYBA

- chyba ze shovívavosti

LEPTOSOMNÍ TYP

- štíhlý, astenický

LESE(LEZE)

- poškození, porucha

LESBICISMUS

- ženský typ homosexuality

LETÁLNÍ

- smrtelný

LETARGIE

- stav dlouhodobého útlumu, hluboký chorobný spánek blížící se stavu bezvědomí, celková netečnost, ochablost, otupělost

LETORA

- vrozená složka povahy / osobnosti klienta

LIBIDO

- žádost, náruživost, psychoanalytický termín pro sexuální touhu nebo pohlavní pud (dle S.Freuda)
- u C.G.Junga znamená libido psychickou energii vůbec

LIMIT

- meta, vymezení

LINEÁRNÍ

- přímý

LITTLEOVA NEMOC

- forma rané mozkové obrny perinatálního původu s příznaky ložiskové- ho poškození mozku a obrnami

LDE / LMD

- lehká dětská encefalopatie, lehká mozková dysfunkce

LIPOTHYMIE

- krátká mdloba, bezvědomí

LOGOPEDIE

- obor speciální pedagogiky, zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním osob s tíženými poruchami sdělovacího procesu (speech-therapy)

LOGORACE

- nepřetržité mluvení

LOGORREA

- chorobná "epičnost", bezobsažná žvanivost

LOKALIZACE

- místní určení

LOKOMOCE

- nepřetržitý pohyb ve smyslu změny místa

LONGITUDINÁLNÍ

- dlouhodobý, podélný, průběžný

LORDÓZA

- ortopedická vada projevující se zvýšeným zakřivením bederní páteře

LŽI SKÓRE

- validizační měrná hodnota dotazníku, která sleduje tendenci zkoumané osoby jevit se v sociálně příznivějším světle. Zkoumané osoby se ptáme, jak by se zachovala za určité situace, přičemž se připouští, že většina normálních osob (95%) se v dané situaci chová nepříznivě

M

MAKRO-

- lat. velký

MALADAPTACE

- nežádoucí, nevhodná nebo nedostatečná forma přizpůsobení, projevující se neschopností řešit běžné životní situace prosociální formami jednání
- (též maladjustace)

MALFORMACE

- nesprávné vytvoření, znetvoření, vrozená anomálie

MALIGNÍ

- zhoubný

MAKROPSIE

- chorobné vidění předmětů ve zvětšených rozměrech

MANAGEMENT

- řízení

MANIE

- duševní porucha vyznačující se rozjařeností a zvýšenou mobilitou klienta a chorobně zvýšenou aktivitou
- (vzrušené chování)

MANIFESTNÍ

- zjevný, zřejmý, zřetelný

MANÝROVÁNÍ

- nesmyslně složitě nebo obřadně posuňky a řeč

MATURACE

- zrání, dozrávání

MEDIÁN

- střední hodnota

MEGALOMANICKÝ

- velikášský (např. blud), trpící slavomamem

MECHANISMUS

- determinovaná činnost která probíhá podle přesného programu

MELANCHOLIK

- osobnostní temperamentový typ, klient projevující se stálým, citlivým a vážným jednáním, se sklonek k plachosti

MENINGITIDA

- zánět mozkových blan

MENTALITA

- charakteristické přizpůsobení psychiky klienta určitým skutečností

MENTÁLNÍ

- duševní, psychický, inteligenční, intelektový

MENTÁLNÍ RETARDACE

- oligofrenie, stav speciálně charakterizovaný sníženou/subnormální inteligencí takového stupně a povahy, že osoba vyžaduje lékařskou léčbu, péči a cvičení (WHO, 1974),
- narušení duševního vývoje jedince ve smyslu nevyvinutosti rozličného stupně vlivem genetických chyb nebo chorob překonaných v graviditě, během porodu a do dvou let po narození, které postihly mozek

METABOLISMUS

- látková výměna, přeměna látek v živých tkáních

METAFORA

- užití slova v jeho přeneseném významu

METODA

- způsob výzkumu nebo vědecké činnosti (např. při poznávání osobnosti)

METODOLOGIE

- obecná nauka o metodách

MIGRÉNA

- záchvatovitá bolest nejčastěji jedné poloviny hlavy provázená celkovou nevolností a podrážděností
- (viz hemikranie, hemialgie)

MIKRO-

- lat. malý

MIKROPSIE

- chorobné vidění předmětů ve zmenšených rozměrech

MIMIKA

- výraz obličejového svalstva

MIOSA

- zúžená zornice

MISOFOBIE

- nutkavý strach před nečistotou

MISOIATRIE

- nenávisť, opovržení vůči lékařům

MISOPEDIE

- nenávisť a chorobný odpor k dětem

MNĚME

- paměť, vzpomínka

MNEMOTECHNICKÝ

- to, co technicky napomáhá lepšímu zapamatování

MNESTICKÝ

- paměťový

MOBILITA

- pohyblivost

MODELOVÉ PSANÍ

- skupinová výuka psaní v krátkých časových blocích (minilekcích), kdy učitel žákům demonstruje jednotlivé techniky a způsoby psaní, které žáci napodobují

MONGOLISMUS (DOWNOVA CHOROBA)

- chromozomální porucha 21.chromozomu s jeho trisomií, projevující se mentální retardací (slabomyslností / oligofrenií) různého rozsahu

MONOFOBIE

- chorobný strach být sám

MONOMANIE

- abnormální vystupňování jednoho specifického způsobu chování (např. kleptomanie, pyromanie, dipsomanie, nymfomanie aj.)

MONOGAMIE

- jednoženství

MONOTETICKÝ PŘÍSTUP

- metodologické zaměření na interindividuální variabilitu s důrazem na vyčlenění tříd jevů společných mnohým subjektům

MONOTONNÍ

- jednotvárný

MONOTROPNÍ

- jednosměrný

MORBIDNÍ

- chorobný

MORFÉM

- minimální znaková jednotka jazyka, vzniklá na základě členění významového plánu jazyka (např. beton-ář-i)

MOROSNÍ

- nevlídný, nevrlý

MOTILITA

- hybnost

MOTIV

- pohnutka, popud, podnět k nějaké činnosti (v psychologii příčina chování)

MOTIVACE

- tendence jedince být aktivní, a to výběrovým a organizovaným způsobem,
- komplex psychických vlastností podněcující, vzbuzující, udržující a zaměřující chování klienta

MOTORICKÝ

- týkající se pohybu, pohybový

MQ

- paměťový kvocient (memory quotient)

MUSKULÁRNÍ

- svalový

MUTACE

- změna

MUTISMUS

- oněmění, neurotická ztráta řeči i hlasu bez orgánové poruchy (na rozdíl od afázie) po silném afektivním zážitku nebo psychickém traumatu při zachování schopnosti komunikace gestikulací a v písemném projevu,
- útlumová mluvní reakce na neurotickém základě, výběrová němota s poruchou globální komunikace a ve spojení projevy negativismu dítěte
- (m. elektivní - např. ve styku s určitými lidmi)

MUTATIS IDIOTICA OLIGOFRENICA

- němota těžce slabomyslných osob

MYALGIE

- bolest ve svalech

MYDRIASA

- rozšířená oční zornice

MYOKARDITIS

- zánět srdečního svalu

MYOPATIE

- progresivní svalová dystrofie, degenerativní hormonální a metabolické onemocnění s úbytkem svalových vláken, která se mění na vazivovou hmotu a tuk

MYOPIE

- krátkozrakost, refrakční oční vada, projevující se nepřesným viděním v důsledku spojení paralelních paprsků před oční sítnicí

MYSOFOBIE

- chorobný odpor vůči každému dotyku vycházející ze strachu ze znečištění nebo infekce
- někdy také strach z myši

MYSTIFIKACE

- vědomé uvedení někoho v omyl

MYTOMANIE

- nápadná záliba ve fantaziích a smyšlenkách

N

N.A.

- angl.zkratka - neodpověděl (v dotazníku)

NÁLADA EUFORICKÁ

- radostně povznesená nálada

NÁLADA EXPANZIVNÍ

- zvýšeně emotivní a aktivní nálada se sklonem soustavné zasahování do dějů v nejbližším okolí klienta

NANISMUS

- trpaslictví

NARCISTICKÝ

- zamilovaný do sebe

NARCISTICKÁ NEURÓZA

- psychoanalytický pojem pro schizofrenii

NARKOLEPSIE

- neodolatelné záchvaty spánku

NATIVISMUS

- hypotéza, podle níž jsou všechny lidské znaky vrozené

NAUSEA

- nevolnost, pocit předcházející zvracení

NÁVYK

- naučený a zautomatizovaný způsob chování

NEKROFOBIE

- strach z mrtvých

NEGACE

- záporný vztah, odpor, zamítání

- n.pasivní a aktivní je typická pro některé duševní poruchy

NEGATIVISMUS

- negativní přístup nebo postoj klienta ke všemu v jeho okolí

NEOLOGISMUS

- novotvar v mluvě

NEOMORFISMUS

- kombinace člověka nebo jednotlivých jeho částí s neživými předměty

- kombinace zvířete a člověka ve výtvarném projevu

NEURASTENIE

- druh neurózy, projevující se např.nechutenstvím, bolestmi hlavy, nespavostí, zvýšenou unavitelností, "dráždivou slabostí"

NEUROPATIE

- vrozená dispozice k funkčním tělesným poruchám zejména v oblasti vegetativního nervového systému (neurovegetativní labilita)

NEURÓZA

- porucha funkce nervové soustavy, která se vedle příznaků tělesných projevuje příznaky duševními
- (nesoustředěnost, utkvělé myšlenky, strachy aj.)

NIHILISMUS

- v širším slova smyslu popírání vžitých pojmů, zásad, tradic a názorů

NIKOTINISMUS

- návyk na nikotin

NOMOTETICKÝ PŘÍSTUP

- přístup zaměřený na postihování zákonitostí (opak idiografického přístupu)

NORMA

- souhrnný statistický údaj, který popisuje testový výkon klienta ve vztahu k standardizované skupině, na níž byl testový nástroj standardizován
- n.skupinové, věkové, percentilové, stenové aj.

NOSOFILIE

- kladný vztah k nemoci, protože někdy činí klienta zajímavým a skýtá mu výhody

NOSOFOBIE

- strach z onemocnění, nemoci

NOSTALGIE

- teskná touha po něčem, stesk po domově

NOXA

- škodlivina

NYKTALOPIE

- porucha vidění za tmy

NYKTOFOBIE

- nutkavý strach ze tmy

NYMFOMANIE

- chorobná pohlavní náruživost u žen

NYSTAGMUS

- škubání, kmitání očí, očních bulbů

O

OBDUKOVANÝ

- potažený, pokrytý

OBJEKTIVACE

- zpředmětnění

OBJEKTIVNÍ

- existující nezávisle na subjektu

OBJEKTIVNÍ PRACOVNÍ SCHOPNOST

- skutečná pracovní schopnost klienta, daná druhem a stupněm zdravotního defektu, mírou pracovní průpravy, kvalifikační přípravou, mírou zácviky, věkem, pohlavím a dynamikou zdravotního postižení

OBLIGATORNÍ

- závazný, povinný

OBNUBILACE

- porucha vědomí, mráкотný stav, ve kterém si postižený počíná jako v hypnóze

OBSAHOVÁ ANALÝZA

- metoda systematického a kvantitativního studia a analyzování sdělení systematickým a objektivním způsobem za účelem měření jevů , které jsou obsahem nějaké zprávy

OBSAHOVÉ ČTENÍ / PSANÍ

- individuální nebo skupinová reedukační technika, při které se žáci zaměřují na obsahové vyjádření čteného / psaného textu, aniž by byl kladen důraz na formální aspekty vlastní techniky čtení / psaní

OBSEDANTNÍ

- nutkavý, přehnaně svědomitý, pedantský, opatrný, obřadný, ulpívající na určitých schématech chování

OBSESE

- posedlost, nutkavé myšlení nebo jednání neurotického klienta

OBSOLETNÍ

- zastaralý, málo používaný

OBSTIPACE

- zácpa

ODIÓZNÍ

- krajně nežádoucí, opovrženímhodný

OFTALMOPLEGIE

- ochrnutí oko-hybných svalů

OIDIPOVSKÝ KOMPLEX

- psychoanalytický pojem vycházející z báje o králi Oidipovi, který si nevědomky vzal za ženu vlastní matku - pojem přeneseně znamená komplex milostných pocitů a erotických tendencí syna k matce, resp. dcery k otci

OLFAKTORICKÝ

- čichový

OLIGOFRENIE

- mentální defekt, vrozená slabomyslnost

ONOMATOLALIE

- nutkání opakovat určitá slova

ONTOGENEZE

- nauka o vývoji jedince od počátku jeho narození až do smrti
- o lidské psychiky pojednává o duševním vývoji klienta od jeho početí až do jeho smrti

ONYCHOFAGIE

- neurotické okusování nehtů

OPTIMÁLNÍ MODEL

- sestava ideálních předpokladů působící jako vzor

OPTIMISTICKÝ

- zdůrazňující dobré stránky života lidí i věcí

ORÁLNÍ STÁDIUM VÝVOJE

- Freudův pojem pro zhruba první rok života klienta

ORIGINÁLNÍ

- původní

OSOBNOSTNÍ TEST

- test sledující neintelektové složky a rysy klienta (jinak také osobnostní inventář)

OVERLEARNING

- přeučení

OVERPROTECTIVA

- nadměrně ochranné chování

OXYBLEPSIE

- nadměrně ostré vidění na dálku

P

PACIFIKACE

- zklidňování, uklidnění, harmonizování

PALATOLÁLIE

- huhňavost a porucha výslovnosti při rozštěpu patra, patologická výslovnost dítěte v důsledku rozštěpových změn na mluvních orgánech
- p.prealveolární - při rozštěpu horního rtu, p.postalveolární - při rozštěpu čípku, měkkého nebo tvrdého patra, dásně, submukózní rozštěp - rozštěp zadní ústní sliznice a čípku)

PALPITACE

- bušení

PARADOX PAMATOVÁNÍ

- klient si po prvním pročetí zapamatuje více z textu, který nepotřebuje logické členění než z textu s pevným logickým členěním

PARALALIE

- zaměňování hlásek při patlavosti

PARALAMBDA CISMUS

- nahrazování hlásky "L" jinou hláskou (např. "J")

PARADOXIA SEXUALIS

- pohlavní vzrušení v nepřiměřeném věku (u malých dětí nebo naopak u gerontů)

PARALÝZA

- obrna, ochrnutí

PARAMNÉZIE

- zkreslené vzpomínky, vzpomínkové klamy

PARANOIDNÍ TENDENCE

- nepřiměřená vztahovačnost

PARAPROSEXIE

- porucha pozornosti z napjatého očekávání

PARCIÁLNÍ

- částečný

PAREIDOLIE

- zkreslení vnímaných předmětů

PARENTOGENNÍ

- vyvolaný rodiči /např.konflikt, neurotický příznak aj.)

PARESTESIE

- chorobné hmatové počitky (např.svědění aj.)

PARONYMA

- slova podobné formy, ale různého významu (fyzikální - fyzický, ekonomika - ekonomie, dramatik - dramaturg, adaptovat - adoptovat), v důsledku jejich podobné formy se někdy chybně zaměňují

PAROREXIE

- zvrácená chuť na nepoživatelné věci

PAROXYMÁLNÍ

- záchvatovitý

PARTICIPACE

- účast, spoluúčast, podíl na něčem

PARVULOIDNÍ

- chování dítěte odpovídající nižší věkové úrovni

PASIVNÍ NEGATIVISMUS

- tichá tvrdohlavost, vzdorovitost (beze slov)

PATOS

- vášnivé nadšení

PATICKÝ

- chorobný

PATOFILIE

- záliba v chorobnosti, nemoci

PATOGENESE

- nauka o vzniku a vývoji nemoci

PATOGNOMICKÝ

- charakteristický pro určitou chorobu

PATOLOGICKÝ

- chorobný

PATRICIDIUM

- otcovražda

PAUSA

- pomlka, přerušení, přestávka

PAVOR NOCTURNUS

- dětský noční děs s projevy úzkostné afektivity, neklidem a poruchou orientace, psychogenní reaktivní stav vyvolaný předchozími konflikty, psychickým napětím, strachem z trestu a nepřiměřenými zážitky

PCP

- tzv. andělský prach (fencyklidin), psychotropní droga vyrobená původně jako veterinární anestetikum, je zneužíván kouřením, šňupáním, inhalováním, při menších dávkách vyvolává euforii, pocity vyrovnanosti, sebedůvěry, tělesné výkonnosti, sexuální uvolnění - při středních dávkách naopak anestezii a analgezii - u vyšších dávek nastupují křeče, katalepsie až kóma

PEDAGOGENNÍ

- pedagogem vyvolaný (např. neurotický příznak u dítěte)

PEDIATRIE

- dětské lékařství, nauka o dětských chorobách

PEDOFILIE

- chorobná pohlavní náklonnost k dětem

PEKUNIÁRNÍ

- ziskuchtivý

PERCEPCE

- vnímání

PERCEPČNÍ OBRANA

- člověk připouští do vědomí pouze ty informace, které jsou v souladu s jeho vyhodnocovaným rámcem

PER DEFECTUM

- z nedostatku

PER EXCESSUM

- z přemíry

PERFEKCIONISMUS

- snaha o dokonalost

PERFORMAČNÍ TESTY

- objektivní osobnostní testy, jejichž výsledky umožňují vyvodit závěry o povaze faktorů spadajících do jiné oblasti než intelektuální (např. výkonové testy, které na rozdíl od testů typu tužka-papír, nevyžadují verbální reakci, ale pouze motorickou/pohybovou nebo manipulační odpověď či řešení klientem, zkoušky zručnosti, laterality aj. (performance tests))

PERIFERNÍ VIDĚNÍ

- nepřímé vidění, vidění pozadí

PERIODICKÝ

- pravidelně se opakující

PERINATÁLNÍ

- vyskytující se těsně před porodem, v jeho průběhu nebo těsně po něm v období do 10 dnů po porodu

PERINATÁLNÍ ENCEFALOPATIE

- raná dětská mozková obrna, porucha hybnosti na základě poškození CNS v době před porodem, při porodu nebo krátce po něm

Formy:

- diparéza s postižením dolních končetin
- hemiparéza se stejnostranným postižením jedné poloviny těla
- kvadruparéza s postižením všech čtyř končetin

- extrapyramidová forma s postižením mimovolních pohybů, které jsou kroutivé, hadovité a pomalé (atetotické), nebo prudké a nečekané (choreatické)
- hypotonická forma s globálním snížením svalového napětí

PERISTALTIKA

- rytmické smršťování svalstva trávicího traktu

PERSEKUCNÍ SYNDROM

- blud pronásledování

PERSEVERACE

- ulpívání (např. v myšlení), abnormálně přetrvávající opakování nebo pokračování téže činnosti (motorická, sensorická, asociační)

PERSISTENCE

- vytrvalost, trvání, přetrvání

PERSONIFIKACE

- zosobnění, přisouzení lidských vlastností zvířatům, neživým předmětům nebo přírodním jevům

PERVAZIVNÍ

- podmíněný abnormalitou chování jedince ve všech situacích

PERVERZE

- zvrácenost

PERVITIN

- metamfetamin (derivát amfetaminu), blízký efedrinu (nezákonnou cestou je získáván z efedrinu tbl, inj. nebo Solutanu gtt), je řazen mezi psychostimulacia do skupiny tzv. budivých aminů. Po nitrožilní aplikaci hladina p. v krvi rychle stoupá a dosahuje max. účinnosti do 3 hodin, setrvává pak v org. 6-8 hodin, při abúzu vzniká rychle psychická závislost

PLASTICITA

- rychlost a přesnost přizpůsobení klienta měnícím se podmínkám

PLATÓ (PLATEAU)

- přechodné období stagnace osvojování nových poznatků

PLEONASMUS

- mnohomluvnost, přebytečná slova v řeči

PODPOVRCHOVÉ VLASTNOSTI

- např. extraverze, cholerické zaměření, melancholický temperament aj.

POLOŽKA (ITEM)

- obecně jakákoliv volitelná testová položka, kde je testovaný nucen zvolit jednu z možných variant řešení testové / problémové situace (forced-choice item, multiple-choice item)

PORENCEFALIE

- ohraničený defekt mozkové tkáně

PORIOMANIE

- nutková potřeba k útěkům z domova, ústavního zařízení, útekovost

PORNOSKOPISMUS

- chorobná pohlavní zvědavost

PORUCHA

- jakákoliv ztráta nebo abnormálnost v psychologické, fyziologické nebo anatomické struktuře nebo funkci (impairment)

POSESIVNÍ

- přivlastňující si, podmaňující si

POSTINFIKAČNÍ NEURASTENICKÝ STAV

- např. zvýšená únavnost a poruchy paměti po infekční žloutence

POSTOJ

- myšlenkový stav nebo připravenost klienta reagovat na určité situace určitým způsobem (attitude)

POSTOJOVĚ HODNOTOVÝ KOMPLEX

- hodnotový systém klienta

POSTNATÁLNÍ

- poporodní

POSUZOVACÍ STUPNICE / ŠKÁLA

- měrný prostředek sloužící k přehlednějšímu, plánovitému a odstupňovanému záznamu pozorování projevů, chování, výkonu klienta

POTENCIÁLNÍ

- možný, daný možnostmi

POTLAČENÍ

- popření existence určitých možností, faktorů, skutečností nebo reality

POVELOVÁ AUTOMACIE

- duševní porucha spočívající v automatickém vykonávání úkolů nařízených rozkazovacím povelovým způsobem, přitom mohou být v rozporu se zájmy klienta

POWER TEST

- testový nástroj, který je zaměřen vymezení maximálního rozsahu úrovně výkonu klienta spíše než na jeho rychlost řešení testových úloh

POZICE (STATUS)

- společností uznávané místo klienta v soustavě společenské klasifikace, s každou pozicí je spojena jistá sociální nebo společenská role

PRACOVNÍ POTENCIÁL

- souhrn vloh, schopností, vzdělání, vlivů výchovy, dosavadních zkušeností a pracovních návyků klienta

PRAECOX

- lat. předčasný

PRAXIE

- obratnost

PREAKMÉ

- období mezi 20. - 30. rokem

PRECEDENS

- případ, podle kterého se rozhodují další, stejné případy

PREDIKCE

- předpověď

PREFERENCE

- upřednostňování

PERFORMOVANÝ

- předem utvářený, formovaný

PREGNANTNÍ

- výstižný

PREKOLAPSOIDNÍ

- předcházející zhroucení

PRENATÁLNÍ

- před narozením, předporodní

PREVENCE

- předcházení, opatření učiněná předem

PROBLÉMOVÁ SITUACE

- nová situace, kdy je znám pouze cíl, na jehož řešení nelze uplatnit žádný známý algoritmus

PROFESIONÁLNÍ

- týkající se povolání, zaměstnání, odborný

PROFIL

- grafické znázornění výsledků řady administrovaných testů u klienta nebo skupiny osob, kde jsou výsledky vyjádřeny v jednotné formě měrných hodnot (např. v pořadí, percentilech, stenech, standard.skóre)
- p. nelze stanovit u "testové sestavy" bez předběžné validizace (např. stanovením predikční hodnoty testové sestavy)

PROFYLAXE

- ochrana, zábrana, preventivní léčba, ochrana před onemocněním

PROGRESE PŘEDČASNÁ

- kvantitativní vývojová porucha, spočívající v nežádoucím urychlení vývoje, např. psychosexuálního při pubertas praecox

PROGRESIVNÍ

- pokrokový

PROGNÓZA

- předpověď (prognosis / prognostic test)

PROJEKCE

- v psychologii promítání vnitřních psychických stavů (často nevědomých) do chování jiných osob, klient předpokládá u druhých to, oč se sám snaží
- připisování vlastních tendencí jiným osobám (obranný mechanismus proti aktuální úzkosti dle S.Freuda)

PROJEKČNÍ TECHNIKA

- psychologická metoda výzkumu osobnosti, konfrontující zkoumaného jedince s určitou konkrétní situací, ve které jedinec bude odpovídat podle smyslu, který tato situace pro něj má, a podle toho, co cítí během této odpovědi (projective technique / method),

- projekční technika konstruktivního typu se zaměřuje na produkt klienta, který produkuje konstruuje něco podle pokynu (obrázek nebo povídku)

PROMĚNNÁ

- psychický jev nebo vývojový činitel zjišťovaný psychodiagnostickým nebo pedagogickým výzkumem (kvalitativní p., kvantitativní p.)
- nezávisle proměnná - činitel, jehož vliv na znaky osobnosti zkoumáme, máme-li možnost s nimi manipulovat (pochvala, trest, odměna), jedná se o aktivní proměnné,
- závisle proměnná - činitel, který měříme po působení nezávisle pro- měnné

PROTOTYP

- pravzor, originál, předobraz

PROTRAHOVANÝ

- prodloužený

PROVIZORNÍ

- dočasný

PROXIMÁLNÍ

- blízký, neblíže (opak distálního)

PRŮMĚR ARITMETICKÝ

- statistická hodnota, která je získávána součtem všech dílčích hodnot, jež je dělena počtem klientů, obecné označení, jež je užíváno při měření centrální tendence (AM-arithmetic mean, M-median, mode)

PŘEDSUDEK

- předpojatost, nepříznivý postoj k jevu, předmětu, člověku

PŘENOS

- opakování infantilních vztahů k otci a matce ve vztahu k jiné osobě (pedagog, psycholog, terapeut), a to vztahů, vycházejících z pudových sexuálních tendencí
- nerealistické přenášení zkušeností z jedné interpersonální situace do druhé

PŘEVÝCHOVA

- překonávání výsledku stávající výchovy, (která je v souladu s cíli a normami určité společenské skupiny) v tom směru, aby výsledek převýchovy byl v souladu s normami a cíli jiné společenské skupiny (též někdy nesprávně reedukace)

PSELISMUS

- patlavost

PSEUDODEMENCE

- zdánlivá slabomyslnost, naivní a neobratné odpovědi a chování, jež navozují dojem organické demence (např.Ganserův syndrom)

PSEUDOHALUCINACE

- nepravé halucinace (velmi živé představy, na nichž klient netrvá)

PSEUDOILUSE

- iluse, nichž klient sám pochybuje

PSEUDOKOMUNIKACE

- dochází k ní při jiném pochopení významu informace (zprávy) než je to původně zamýšleno

PSEUDOLOGIE

- lhavost

PSEUDOLOGIA FANTASTICA

- bájivá lhavost

PSYCHAGOGIKA

- psychologická forma pomoci nebo také korektivní metoda, při níž psycholog přebírá vedoucí roli, např. dává rady, klade cíle, hodnotí účelné a neúčelné chování klienta

PSYCHASTENIE

- druh neurózy projevující se např. nutkavými představami a strachy

PSYCHICKÉ TRAUMA

- duševní otřes po nepříjemném zážitku

PSYCHICKÝ ÚTĚK

- do nemoci, do snění, fantazie aj.

PSYCHODIAGNOSTIKA

- psychologický obor klinické psychologie zabývající se poznáním duševních vlastností klienta a individuálními rysy jeho osobnosti
- psychodiagnostika vychází ve své teoretické orientaci z individuální a diferenciatní psychologie zaměřené na studium znaků, v kterých se lidé navzájem odlišují

PSYCHOGENNÍ

- psychicky podmíněný

PSYCHOGRAFIE

- popis, charakteristika psychického života klienta

PSYCHOGRAM

- psychologický obraz, popis osobnosti klienta

PSYCHOKOREKTIVNÍ PÉČE

- péče zaměřená na změnu dílčích rysů ve struktuře osobnosti klienta

PSYCHOMETRIKA / PSYCHOMETRIE

- aplikovaná subdisciplína psychodiagnostiky zabývající se tvorbou a ověřováním spolehlivosti i diagnostickou platností psychodiagnostických metod,
- nauka o měření psychických jevů zahrnující nejen teorii a praxi měření psychických vlastností, ale i měření jevů, které zkoumá psychofyzika hlavně v oblasti vnímání

PSYCHOPATIE

- silně disharmonicky rozvinutá osobnost

PSYCHOPEDIE

- obor speciální pedagogiky zabývající se rozvojem, výchovou a vzděláváním osob s mentálním postižením

PSYCHÓZA

- vážné duševní onemocnění hluboce zasahující osobnost

PSYCHOSOMATICKÝ

- vztahující se současně k tělesné i duševní stránce osobnosti klienta

PSYCHOTROPNÍ

- ovlivňující duševní činnost (tlumí, povzbuzuje nebo kvalitativně mění)

PUBESCENT

- klient ve vývojové fázi puberty

PUERILISMUS

- infantilní chování

PYROMANIE

- impulzivní žhářství

R

RACIONALIZACE

- v psychologii dodatečné rozumové zdůvodnění, ospravedlňování, hledání rozumných důvodů pro jinak nerozumné jednání, vymyšlení důvodů klientem, proč to či ono dělá, aby tím zakryl nerozumnost svého jednání (častá u neurastenie, hypochondrie, chronické únavy aj.)

RACIONALISMUS PEDAGOGICKÝ

- pedagogický směr přeceňující v pedagogice rozumovou složku osobnosti

RAPORT

- kontakt, komunikace, vzájemný vztah

RAPTUS

- náhlý a neobvykle silný motorický projev

RECESIVNÍ

- potlačený (genetický pojem)

RECIDIVA

- návrat vyléčené poruchy nebo choroby

RECIPROČNÍ

- navzájem související

REDUKCE

- zmenšení, omezení, snížení, např.tenze, napětí, potřeby

REEDUKACE

- souhrn speciálně pedagogických postupů, kterými se zlepšuje a v mezích daných možností zdokonaluje výkonnost v oblasti postižené funkce (někdy nesprávně a nepřesně označovaný jako převýchova)

REFLEX MOORŮV

- úleková reakce

REFRAKTERNÍ

- nevnímavý

REGENERACE

- obnova, znovuvytvoření, znovunabytí

REGRES/REGRESE

- ústup, přechod k vývojově nižším formám chování, ústup na nižší úroveň,
- forma jednání, která byla přiměřená v dřívější době, v období mládí aj., ale která je ve věku klienta nepřiměřená (např.klient se najednou chová jako malý chlapec - používá obdobných výrazů, pohybů, jednání aj.)

REJEKCE

- zavření, negativní vztah, odmítání

REHABILITACE

- souhrn speciálně pedagogických postupů, jimiž se upravují společenské vztahy i možnosti pracovního uplatnění postiženého jedince, její součástí je: psychologická příprava, výchova k práci, tělesná cvičení, výchova a vzdělávání

REINTEGRACE OSOBNOSTI

- nová integrace osobnosti. Může být nejen společensky žádoucí, ale také nežádoucí

REKAPITULAČNÍ HYPOTÉZA

- domněnka, podle níž ontogenetický vývoj je zkráceným opakováním fylogenetického vývoje, někdy se označuje jako biogenetický zákon

REKLUSE

- samotářství, uzavřenost

REKONVALESCENCE

- období zotavování po nemoci

RELAXACE

- uvolnění

RELEVANTNÍ

- závažný, důležitý, významný, podstatný

RELIABILITA

- spolehlivost testu v čase jeho administrace, jestliže je test aplikován u dané skupiny osob nebo jedince

REMINISCENCE

- vzpomínka, úvaha z ní vycházející

REMISE

- občasné, dočasné vyléčení, přechodné uzdravení

REPARACE

- úprava orgánového defektu nebo orgánové funkce (transplantací, protézou, odbornou léčbou)

REPRESE

- potlačení, popření (např.nepříjemného zážitku)

REPREZENTATIVNÍ VZOREK

- vzorek osob, který má pro danou populaci typické vlastnosti

RESIDUUM

- zbytek, paměťová stopa po určitém zážitku

RESISTENCE

- odolnost

RESORPCE

- vstřebávání

RESPIRAČNÍ

- dechový

RESTITUCE

- navrácení do původního stavu

RESTRIKCE

- omezení, zúžení

RETARDACE

- zdržení, zpoždění,
- kvantitativní porucha vývoje intelektu (opakem je předčasná progresse)

RETENCE

- schopnost udržení např.vštípených zážitků po dobu delšího časového úseku (paměti), uchování

RETEST

- opakování testu k ověření údajů

RETINA

- oční sítnice

RETROGRÁDNÍ

- zpět postupující

RETROGRÁDNÍ AMNÉZIE

- ztráta paměti vztahující se na časový úsek před úrazem hlavy

RETROSPEKTIVA

- pohled zpět

REZIGNACE

- psychický stav klienta s projevy pasivní apatie a odevzdání se svému osudu

RINOLÁLIE

- huhňavost, patologicky snížená rezonance hlasité řeči vlivem překážky v nose nebo nosohltanu - zavřená huhňavost (r. clausa), nebo jako otevřená huhňavost - "nosová" výslovnost v důsledku poruchy patro- hltanového uzávěru (r.aperta)

RIGIDITA

- setrvávání na starých zvyklostech, ztuhlost, ztrnulost, nepružnost

ROLE

- soustava potřeb, cílů, názorů, citů, hodnot a činností, které by podle očekávání členů určité společnosti měly charakterizovat typického představitele určité pozice
- očekávaný způsob chování člověka v určité pozici

ROTACISMUS

- vadná výslovnost hlásky "r", ráčkování

ROTACISMUS BOHEMICUS

- vadná výslovnost hlásky "ř"

ŘEČ AUTONOMNÍ (IDIOLALIE)

- vlastní jazyk, který si jedinec vytváří

Ř

ŘÍZENÉ ČTENÍ

- individuální nebo skupinová práce učitele nad známým textem, kde jednotliví žáci nacvičují různé techniky čtení

S

SALTATORNÍ VÝVOJ

- vývoj ve skocích

SANQVINIK

- osobnostní temperamentový typ projevující se živým reagováním, vnímavostí, snadnou adaptabilitou a lehkým překonáváním překážek, iniciativností a prosociálním chováním

SARKASMUS

- jízlivý smích, založený na pocitu převahy nad druhou osobou

SATURACE

- nasycení

SCATTER

- rozptyl výkonů klienta v psychologické zkoušce, testu

SEDACE

- uklidnění, utišení

SEDATIVUM

- utišující, uklidňující prostředek

SEGREGACE

- rozlišení

SEKUNDÁRNÍ

- druhotný

SEKRECE

- vyměšování

SELEKTIVNÍ

- výběrový

SELF - CONCEPT

- odraz vlastní osobnosti v individuálním vědomí jedince,
- sebepojetí, sebevědomí, obraz o sobě samém (též "Já", Ego)

SÉMANTICKÝ

- významový, týkající se významu
- SÉMANTICKÝ DIFERENCIÁL
- metoda pozorování a měření psychologického významu věcí a pojmů
- SENILNÍ
- stařečský
- SENZACE
- vjem, zážitek
- SENSIBILITA
- vnímavost, citlivost, citovost, rozlišovací jemnost
- SENSITIVNÍ
- citlivý, vnímavý
- SENSORICKÝ
- smyslový, pocitový
- SEPARACE
- odloučení, oddělení
- SEPSE
- otrava
- SÉRIOVÝ (POLOHOVÝ) EFEKT
- při učení se nejobtížněji pamatuje střední část řady
- SERVILNÍ
- podlézavý
- SCHIZOTYMIE
- psychický stav jedince s typickým zužováním vnějších zájmů, rezervovaností, senzitivitou a nedostatkem citové odezvy vůči vnějšímu prostředí
- SCHIZOIDNÍ TENDENCE
- např. plané filosofování, odtrženost od života
- SCHOLARITA
- školní zralost
- SCHOPNOST
- psychická síla jedince odpovídat a řešit určité situace, která se u něho vyvíjí na základě výcviku a zkušeností a která je rozsahem širší než dovednost
- SIDERODROMOFobie
- strach z jízdy vlakem
- SIGMATISMUS
- šišlavost, porucha správné výslovnosti sykavek
- SIGNIFIKANCE
- významnost
- SIMPLEXNÍ
- jednoduchý
- SIMULACE
- vědomé klamání, předstírání choroby, nemoci
- SIMULTÁNNÍ
- souběžný, současný
- SISYFOVSKÝ

- těžký, marný

SITOFOBIE

- odmítání jídla, chorobný strach před jídlem

SKETR (SCATTER)

- rozptyl

SKOLIÓZA

- bočivost, ortopedická vada projevující se patologickým (pravolevým) zakřivením páteře "do strany"

SKÓRE

- výsledek (také skór)

SKOTOFILIE

- záliba v temném prostředí

SKOTOFOBIE

- strach ze tmy

SKOTOPICKÉ VIDĚNÍ

- noční vidění oka adaptovaného na tmu

SKOTOM

- defekt ve zrakovém poli (s.pozitivní - postižený o něm ví, s.negativní - postižený o něm neví)

SKUPINOVÁ PSYCHOTERAPIE

- léčebný postup, který využívá k léčebným účelům skupinové dynamiky, tj. vztahů a interakcí jak mezi členy a terapeutem, tak mezi členy navzájem

SKUPINOVÁ DYNAMIKA

- souhrn skupinového dění a skupinových interakcí, ke s.d. patří zejména cíle a normy skupiny, vůdcovství, koheze a tenze, projekce

SLABODUCHOST

- výrazně podprůměrná úroveň rozumových schopností pohybující se v pásmu 70 - 80 IQ, nikoli však již mentální defekt ve smyslu slabomyslnosti, synonymem jsou výrazy - "pásmo nízkého průměru", "přechodné pásmo"

SLABOMYSLNOST

- vrozený defekt intelektových schopností (zahrnuje debilitu, imbecilitu, idiocii) též oligofrenie

SMĚRODATNÁ ODCHYLKA

- (sigma) určuje soustřednost/rozptýlenost naměřených hodnot kolem aritmetického průměru, můžeme ji využít za předpokladu, že sledované údaje vykazují normální rozložení (také standardní odchylka)

SOCIABILITA

- schopnost osvojení sociální role, schopnost navazovat potřebné sociální kontakty

SOCIALIZACE

- proces postupné společenské kultivace klienta

SOCIÁLNÍ ADAPTABILITA

- společenská přizpůsobivost

SOCIÁLNÍ IZOLACE

- stranění se druhých lidí, úniková reakce

SOCIOGENNÍ

- vznikající v důsledku různých druhů a forem společenského vlivu

SOCIOGRAM

- metoda sociometrické analýzy spočívající v grafickém znázornění výsledku sociometrického výzkumu vzájemných sociálních vztahů (další metodou sociometrické analýzy je sociometrická matice a index)

SOCIOMETRIE

- soubor metod shromažďování a analyzování údajů o typech volby, komunikace a interakce lidí ve skupinách, technika zkoumání struktury a dynamiky malých skupin

SOCIOPATOLOGIE

- nauka o poruchách společnosti

SOMATICKÝ

- tělesný

SOMATICKÝ HOSPITALISMUS

- infekce získaná během léčby v ústavu či nemocnici, interkurentní onemocnění

SOMATOPEDIE

- obor speciální pedagogiky, který se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním osob se somatickým/tělesným postižením

SOMATOTERAPIE

- léčba biologickými prostředky

SOMATOTYP

- tělesný typ, druh, soustava tvarových a funkčních znaků daných dědičností, vlivem prostředí, zvláštnostmi jedince

SOMATOPEDAGOGIKA

- speciálně pedagogický obor zaměřený na oblast péče o tělesně postižené jedince

SOMNILOGIE

- mluvení ze spánku

SOMNOLENCE

- ospalost

SOPOR

- bezvědomí rázu hlubšího spánku

SOUŘADNÁ SLOVA

- příbuzné významy slov, které patří k nadřazenému pojmu (červeň-modř-žlutě-zeleň = barva, jídelna-ložnice-obývací pokoj-kuchyně = pokoj, pondělí-úterý-středa...=týden)

SPAN

- bezprostřední paměť, schopnost okamžitého zapamatování bez mnemotechnické paměti (pravidla)

SPASMUS

- křeč, rychlé a mimovolné stažení svalu

SPASMOFILIE

- sklon ke křečím

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

- nauka o zákonitostech rozvoje, výchovy a vzdělávání osob (dětí, mládeže i dospělých), tj. osob stížených defektivitou (Sovák, 1972)

SPECIFICKÁ PORUCHA UČENÍ

- porucha v jednom nebo více psychických procesech nutných k porozumění nebo užívání řeči, ať mluvené či psané, projevující se nedokonalou schopností naslouchat, mluvit, číst, psát, ovládat pravopis nebo počítat (dyslexie, dysortografie, dysgrafie, dyskalkulie). Pojem SPU nezahrnuje děti, jejichž výukové obtíže jsou v zásadě důsledkem poruch zraku, sluchu nebo motoriky, opoždění rozumového vývoje, citových poruch nebo málo podnětného prostředí

SPONTANEITA

- nenucený projev

SPORADICKÝ

- ojedinělý, roztroušený, řídký

STAGNACE

- předčasná zástava vývoje, ustálení, zastavení
- kvantitativní porucha vývoje, ve vztahu k psychosexuálnímu vývoji se někdy hovoří též o fixaci

STANDARDIZOVANÝ TEST

- skupinový test s přesně stanoveným obsahem jednotlivých testových položek, který je založen na obecném pedagogickém / psychologickém obsahu, a jehož součástí jsou standardizované věkové nebo výkonové normy, kterých lze používat ke srovnávacím účelům

STANDARDNÍ SKÓRE

- vzdálenost jedince od průměru normalizačního souboru/vzorku pomocí směrodatné odchylky

STATUS

- stav, postavení jedince v hierarchii referenční skupiny

STATUS QUO

- současný stav

STENICKÝ

- silný, vitální (opak astenický)

STENIE

- psychická i tělesná síla a odolnost

STENOKARDIE

- svíravá bolest na hrudi, srdeční úzkost

STENOSA

- zúžení

STENOVÁ STUPNICE

- normalizovaná posuzovací škála o 10 jednotkách/stenech

STEREOAGNOSIE

- "hmatová slepota", neschopnost poznávat předměty hmatem

STEREOGNOSIE

- schopnost poznávat předměty hmatem

STEREOTYPIE

- dlouhodobě opakované pohyby těla bez souvislosti s ostatními duševními činnostmi a bez zřetelné poruchy vědomí

STEREOTYPNÍ

- zvykový, ustálený, mechanicky udržovaný

STERILITA

- stav prostředí nebo věci bez choroboplodných zárodků
- neplodnost

STIGMA

- poznamenání, znak, stopa po poranění

STÍNĚNÉ ČTENÍ

- individuální reedukační technika nácviku čtení, při které učitel čte identický text s nepatrným předstihem spolu se žákem

STIMULACE

- podněcování, povzbuzování

STRABISMUS

- šilhavost, orgánová oční vada způsobená zvýšeným napětím určitých svalových skupin oka a současnou poruchou funkce ostatních očních svalů (častá ve spojení s amblyopií)

STRATIFIKACE

- rozvrstvení

STRES

- nadměrná zátěž klienta, výrazný nedostatek nebo naopak nadbytek stimulace
- tíseň, tlak

STRUKTURALIZACE

- proces vytváření struktury složitého celku

STUPIDNÍ

- hloupý, omezený

STUPOR

- chorobná nepřístupnost, nehybnost provázená nemluvností

SUBJEKT

- individuum, prožívající a jednající jedinec (opak objektu)

SUBJEKTIVNÍ PRACOVNÍ SCHOPNOST

- celkové sebehodnocení klienta ve vztahu k jeho pracovnímu sebeuplatnění, představa sebe sama jako pracovníka

SUBLIMACE

- zjemnění, převedení, přesun pudové tendence do jiné oblasti nebo činnosti (např.do umělecké tvorby)

SUBMISE

- podřídivost, ovladatelnost

SUBNORMÁLNÍ

- pod normou

SUBSTITUCE

- náhrada, nahrazení, zastoupení

SUBSTITUČNÍ METODA

- reedukační metoda v logopedii, při níž se používá náhradního zvuku, který je tvořen hláskou blízkou artikulačním pohybům, ale vzdálenou zvukově (např. substitucí podpůrného "d" místo vadně vyslovovaného "r" - tdnka = trnka)

SUGESTIBILITA

- ovlivnitelnost, zvýšená přístupnost vlivu jiné osoby

SUGESTIVNOST

- stupeň působení nebo vlivu osobnosti na ostatní

SUICIDIUM

- sebevražda

SUPERPOZICE

- přehnané a zbytečné zdůrazňování závažnosti existujícího zdravotního postižení, motivem je často snaha o získání reálně nenáležících výhod

SUPRESE

- potlačení

SURDITAS

- hluchota

SURDOMUTISMUS

- neurotická ztráta řeči hysteroidního typu spolu s útlumem slyšení řeči, ztráta řeči již vyvinuté (na rozdíl od surdomutitas) s projevy nápadně živé schopnosti odezírat řeč podle mimiky a úst mluvícího na bázi nevědomého slyšení

SURDOMUTITAS

- hluchoněmota

SURDOPELAGOGIKA

- obor speciální pedagogiky sluchově postižených

S. (SUSPEKTNÍ)

- podezřelý

SUVERENITA

- svrchovanost

SYMBOL

- znak s hlubším nebo skrytým významem, zástupný znak

SYMETRIE

- souměrnost

SYMPTOM

- příznak

SYNDAKTYLIE

- srůst prstů

SYNDROM

- soubor příznaků/symptomů

SYNDROM ANETICKÝ

- chybějící heterotelické zaměření

SYNERGIE

- součinnost, spolupůsobení různých faktorů

SYNESTESIE

- dvojitý počitek (např. sluchový a zrakový)

SYNKOPA

- mdloba
- rytmický útvar vzniklý přesunem přízvuku z těžké doby na lehkou

SYNONYMA

- slova, která se liší svou zvukovou formou, ale mají stejný význam, lexikální jednotky se stejnou nebo odstíněnou významovou složkou pojmovou (nociónální) nebo i expresivní, slova souznačná /hezký- pěkný, chlapec-hoch, jazykověda-lingvistika, jíška-zásmažka-zápražka

SYNTAX

- nauka o větě /souvětí a její struktuře /syntagmatických vztazích mezi slovy uvnitř věty a mezi větami uvnitř souvětí

SYNTÉZA

- shrnutí

Š

ŠKÁLA

- měrný nástroj nebo systematizovaná čísla měrného nástroje, soubor symbolů nebo čísel, které lze podle pravidla přiřadit jedincům nebo aktům jejich chování, z nichž lze dedukovat závěry o těchto osobách a jejich chování

ŠKOLNÍ SCHOPNOSTI

- kombinace vrozených a získaných schopností klienta, které jsou nezbytné k osvojování nových poznatků ve školním prostředí (academic / scholastic aptitude),
- š.s. jsou často zaměňovány za školní úspěšnost

T

TABU

- něco zakázaného, nedotknutelného

TABULA RASA

- nepopsaná deska (podle sensualistické hypotézy stav lidské psychiky před narozením)

TACHYKARDIE

- zrychlení srdečního tepu

TACHYPNOE

- zrychlené dýchání

TACHYPSYCHISMUS

- chorobně zrychlené, překotné myšlení
- překotná duševní reaktivita

TAKTIKA

- plánovité chování

TALENT

- vysoká míra nadání jedince, celková struktura schopností klienta

TANGO VAT

- týkat se, dotýkat se

TAUTOLOGIE

- hromadění slov téhož významu

TENZE

- napětí ovlivněné interakcí osob či vnitřních nebo vnějších vlivů (formy:
- zjevná či skrytá agresivita, intrapsychický či interpersonální konflikt aj.)

TERAPIE

- léčba, léčení

TERÉNNÍ VÝZKUM

- vědecké šetření ex post facto zaměřené na studium vztahů a interakcí mezi sociologickými, psychologickými a pedagogickými jevy v sociálních strukturách (t.v. explorativní, t.v.ověřující hypotézy)

TEST

- zkouška obsahující úkol identický pro všechny zkoumané osoby, s přesně vymezenou technikou hodnocení zdarů a nezdarů nebo s číselným vyjádřením zdarů (def.dle H.Piérona)

TEST PEDAGOGICKÝ

- diagnostická zkouška užívaná s cílem dospět k hlubšímu poznání rozsahu vědomostí nebo dovedností osvojených žákem v procesu učení
- CR test (Criterion Referenced) ověřovací pedagogický test, určený ke zjišťování výsledků učení žáka (co žák umí a co neumí), je sestaven z úloh reprezentujících vy- mezenou oblast učiva a umožňuje interpretovat individuální výsledky každého žáka (též "domain" nebo "mastery" test)
- NR test (Norm Referenced) rozlišovací test, je užíván v oblasti diferenciální pedagogické a psychologické diagnostiky (zjišťuje interindividuální rozdíly ve výsledcích učení žáků), je sestaven z úloh nejlépe rozlišujících výkony žáků tak, aby umožňoval porovnávat výsledek každého žáka s výsledky žáků daného postupného nebo populačního věkového ročníku

TEST PSYCHOLOGICKÝ

- diagnostická zkouška užívaná s cílem dospět k hlubšímu poznání psychických (senzorickomotorických nebo mentálních) vlastností / funkcí jednotlivců nebo skupin,
- standardizovaná experimentální situace vyvolávající určité chování, jež je hodnoceno pomocí statistického srovnávání s chováním jiných jedinců, kteří jsou ve stejné experimentální situaci (def.dle H.Piérona a P.Pichota)

TESTOVÁ BATERIE

- soubor řady testů, jež jsou standardizovány na určitém standardizačním vzorku a které jsou navzájem srovnatelné

TESTOVÁNÍ HYPOTÉZY

- ověřování vztahů vyjádřených v hypotéze, neověřujeme proměnné jako takové, ověřujeme vztah mezi proměnnými/jevy

TESTOVÝ INVENTÁŘ

- řada osobnostních a zájmových dotazníků je označována jako "inventáře", jejichž cílem je vymezení některých osobnostních charakteristik klienta nebo úrovně jeho zájmů v mnoha typech činností u výkonových testů se tento typ testového nástroje snaží zachytit relativně dílčí části specifického výkonu klienta

TIK

- stereotypní rychlé pohyby určitých svalových skupin (funkcionálního původu) mimovolní povahy, např. mrkání, kroucení hlavou nebo trupu, škubavé pohyby ramen, očních víček, pomrkávání, kašláná aj.
- nejčastější neurotický projev/symptom dětského věku, který je nutno odlišit od chorobného choreatického pohybu

THANATOFOBIE

- strach ze smrti

THERMOPLEGIE

- úžeh

THYMOPAT

- náladový psychopat

TOPICKÝ

- místní

TONIZACE

- posilování, uvedení do stavu napětí

TONUS

- napětí

TOPOFOBIE

- strach před určitými místy

TORPIDNÍ

- ztrnulý, ztuhlý, tupý, pomalý, pasivní, netečný, apatický

TOXICKÉ TĚKAVÉ LÁTKY

- nejčastěji toluen a tetrachloretylen, při inhalaci se objevuje rychle euforie, zvýšené sebevědomí, motorická a emoční excitace, zrakové iluze, halucinace a zúžené vědomí, následuje únava a spánek, bolesti hlavy, nauzea, vomitus a závratě, sporadicky svalové záškuby, křeče a poruchy taxy
- t.t.l. jsou vstupní branou k abúzu jiných návykových látek

TOXIKOFOBIE

- strach z otravy

TOXIKOMANIE

- návykové užívání nealkoholových drog

TRANS

- vytržení, uchvácení, stav podobný hypnotickému stavu

TRANSCEDENTNÍ

- přesahující hranice lidské zkušenosti a smyslového poznání

TRANSFER

- přenos
- kladný (jedna dovednost podporuje druhou)
- záporný (jedna dovednost brzdí jinou)

TRANSFORMACE

- změna stavu, přeměna, přetvoření

TRAUMA

- tělesný nebo psychický úraz

TRÉMA

- stav strachu z veřejného vystupování

TREMOR

- třes, chvění

TREND

- směr vývoje

TRIAL AND ERROR

- pokus a omyl/chyba

TRIBADIE

- homosexualita u žen

TRICHALGIE

- bolestivost při doteku vlasů

TRICHOTILOMANIE

- vytrhávání vlasů

TUMOR CEREBRI

- mozkový nádor

TUMULTUS SERMONIS

- breptavost

TURRICEFALIS

- věživotá lebka

TYFLOPEDIE

- obor speciální pedagogiky, který se zabývá rozvojem, výchovou a vzděláváním osob se zrakovým postižením

TYP

- soubor podstatných vlastností a znaků, které jsou společné některým lidem nebo skupinám lidí

TYP APOLINSKÝ

- má sklony k harmonii, vyrovnanosti, mírnosti a řádu

TYP DIONÝSKÝ

- má sklon k vášnivosti, erupitivnosti, extaticnosti

TYPOLOGIE

- nauka o typech

U

ULTRA-

- přesahování do dalšího stavu

UNILATERÁLNÍ

- jednostranný

ÚSUDEK

- schopnost rozřešit nějaký problém výběrem z několika možných řešení na základě racionálního předpokladu či "zdravého rozumu"

UTILITÁRNÍ

- užitkový

ÚZKOST

- aktuální nepříjemný prožitek tísně či tísnivého napětí neurčitěho obsahu (na rozdíl od strachu, který aktuálním nepříjemným prožitkem napětí s konkrétním obsahem)

ÚZUS

- zvyk. užívání, obyčej

V

VÁGNÍ

- neurčitý, nejasný

VALIDITA

- platnost testu nebo přesnost testu, s jakou metoda měří to, co má měřit
- v. obsahová (empirická, praktická), souběžná, predikční, pojmová aj.

VALIDIZACE (POSUDKU)

- ověřování pracovních hypotéz mimo rámec vlastního psychologického vyšetření doplňujícími údaji z pracovního nebo rodinného života klienta

VANDALISMUS

- bezohledné ničení hodnot

VARIABILITA

- proměnlivost, schopnost proměny, odchylnost od normy, průměru

VARIANCE

- čtverec směrodatné odchylky

VENEROFOBIE

- strach z pohlavního styku, resp.z pohlavní choroby

VENTRÁLNÍ

- břišní

VERBALISMUS

- mnohomluvnost, nadměrné užití slov

VERBÁLNÍ TESTY

- psychologické diagnostické metody ve formě slovních (ústních nebo písemných) zkoušek

VERBIGERACE

- vykřikování nebo odříkávání téhož slova, věty nebo fráze

VERBOMANIE

- tlachavost, upovídánost, žvanivost, nutkavé mluvení

VERIFIKACE

- ověření, ověřování

VERTIGO

- závratě

VIRGO

- panna

VISCERÁLNÍ

- útrobní, týkající se vnitřnosti

VIZE

- živý představa

VIGOR

- úroveň aktivity

VITALITA

- životní síla

VITÁLNÍ

- životný, životní, životaschopný, živelný

VLOHA

- vrozený předpoklad nebo potenciální schopnost k výkonu, úspěchu v určité oblasti činností nebo aktivit klienta (aptitude)

VOMITUS

- psychogenní zvracení jako neurotický symptom úzkosti

V.S.

- pravděpodobně

VS - VOX SIBILANS

- šeptem vyslovené slovo při vyšetření sluchu

VULGARISMUS

- obhroublé slovo, nesprávný obrat

VÝKON

- poznávací/kognitivní soubor vlastností osobnosti (např.intelligence, schopnosti, znalosti)

VÝKONOVÝ KVOCIENT / AQ

- index výkonu klienta, který je poměrem jeho vzdělávací a mentální úrovně, $AQ = 100 \times EA : MA$, čitatel i jmenovatel jsou složité indexy, jež jsou samy o sobě směsí měření o různé spolehlivosti (achievement/accomplishment quotient - AQ)

VÝKONOVÝ TEST

- testový nástroj, který měří rozsah možných schopností klienta z dosaženého výkonu klienta ve standardizovaném výkonovém testu je např. explicitně usuzováno na úroveň jeho aktuálních schopností nebo dovedností (achievement test)

VÝKONOVÝ VĚK

- výkon klienta v určitém výkonovém testu, který odpovídá úrovni určitého věku (subject / achievement / educational age)

VÝVOJ GRADUÁLNÍ

- stupňovitý vývoj

VÝZKUM DESKRIPTIVNÍ

- zjišťuje četnost výskytu zkoumaných jevů

VÝZKUM EXPLORATIVNÍ

- provádí se za účelem stanovení hypotéz

W

WORKSHOP

- pracovní setkání zkušených učitelů nebo jiných odborných pracovníků, při němž jsou účastníky řešeny praktické problémy, jež jsou společné všem přítomným. Při workshopu jsou účastníky přesně vymezeny společné cíle, program a pracovní postupy (angl.dílna)

X

XENOFILIE

- přehnaná záliba ve všem, co je cizí

XENOFOBIE

- strach z cizinců, odpor vůči všemu cizímu

Z

ZÁKON VÝVOJOVÉ RETARDACE

- postupné ubývání tělesných i duševních vývojových funkcí s věkem klienta

ZÁKON VÝVOJOVÉ KVALIFIKACE

- postupný rozvoj tělesných i duševních vývojových funkcí s věkem klienta

ZÁŽITKOVÝ KOMPLEX

- pojem vyjadřující způsob, jakým jedinec prožívá souhrnně danou skutečnost Z.O.

- zkoumaná osoba

ZOOFOBIE

- strach ze zvířat

ZOOMANIE

- přehnaně kladný emoční postoj ke zvířatům (např. u osamělých osob)

ZPĚTNÁ VAZBA

- označuje informaci o správném nebo nesprávném provedení úkonu, aby jej případně bylo možné korigovat

ZRALÁ OSOBNOST

- dobře přizpůsobená osobnost vzhledem ke svému věku

Doslov

Předkládaná práce je jednou z metodických pomůcek určených pro vnitřní potřebu pedagogických a poradenských pracovníků nejen speciálních škol a školských zařízení, ale i běžných základních a středních škol, kteří se věnují problematice výchovně vzdělávací stejně jako i diagnostické a nápravné péče u dětí a žáků s postižením.

Terminologický výkladový slovník by měl čtenáři pomoci rychle a bezpečně se orientovat ve zprávách o psychologických a jiných odborných vyšetřeních dětí a mládeže. Má přispět k tomu, abychom si nejenom správně rozuměli a mohli tak účinněji pomáhat těm, kteří to potřebují, ale měl by pomoci i přesnějšimu a jednoznačnějšimu vyjádření i pochopení odborných textů, jež o klientech poskytují řadu významných informací.

Vzhledem k svému omezenému rozsahu si slovník ovšem neklade za cíl jednotlivé termíny a pojmy podrobně vysvětlovat, nemá tedy sloužit např. jako učební text z patopsychologie, speciální pedagogiky či výchovného poradenství. Způsob zpracování přibližně 1300 hesel v tomto slovníku podle našeho názoru postačuje k správné orientaci v běžné odborné zprávě, písemném doporučení či diskusi o problémových dětech a mládeži.

Budeme rádi, jestliže uživatelé této pomůcky sdělí své zkušenosti z práce se slovníkem, event. své připomínky či návrhy na jeho doplnění. Bude to svědčit o tom, že sledují stejný záměr, s jakým byl slovník vytvořen.

PhDr. Antonín Mezera